

Unga politiker i Dalarna

*Varför hoppar de av
och vad kan få dem att stanna kvar i politiken?*

LINNÉA HASSIS, HELENA KÅKS & JAN SÖDERSTEDT

ISBN 978-91-88791-88-7
© Dalarnas forskningsråd och författarna 2009
Dalarnas forskningsråd
Myntgatan 2, 791 51 Falun
info@dfr.se – www.dfr.se
Falun 2009

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning	6
Syfte och frågeställningar	7
Teoretiska perspektiv och begrepp	7
Urval och metod	9
2. Utvecklingen bland förtroendevalda	13
Uppdragskoncentrationen ökar	13
Bristande social representativitet bland förtroendevalda	13
Sämre representativitet på högre nivåer	14
Frivilliga avhopp från politiken	14
Förtroendevalda i Dalarna	16
3. Perspektiv på ungas politiska engagemang	21
Partipolitik och sakfrågor	21
Ökad individualisering – nya former för partipolitik?	22
4. Vägar in i politiken	25
Samhällsintresse och/eller intresse för sakfrågor	25
Familjebakgrund	26
Föreningsliv	27
5. Upplevelser av det politiska livet	29
Den politiska kulturen	29
Kravet på partiloyalitet	31
Ideologi och kommunala sakfrågor	32
Den kommunala organisationen	32
Lärande	34
Betydelser av ålder, kön och etnicitet	35
6. Vägar bort från politiken	38
Flytt	38
Tid och familj	40
Politiska skäl	41
Tankar om framtida engagemang	43
7. Avslutande diskussion	44
Studiens resultat	44
Hur får vi fler unga politiker?	46
Förslag till åtgärder	48
Referenser	51
Bilagor	54

Sammanfattning

Syfte

Syftet med studien är att utveckla kunskap kring varför unga politiker i Dalarna lämnar sina uppdrag och vad som skulle kunna få fler unga att ge sig in i och stanna kvar i partipolitiken. Centrala frågor är dels hur beslutet att avsäga sig ett politiskt uppdrag kan förstås i relation till hur den unga politikern uppfattar det politiska systemets utformning och sina egna möjligheter till inflytande, dels hur beslutet påverkas av förhållanden som har med den egna livssituationen att göra. Vi ställer också frågan om det i likhet med riket är fler unga kvinnor än män som lämnar politiska uppdrag i Dalarna, och vad det i såfall kan tänkas bero på. Rapporten mynnar ut i ett antal slutsatser och rekommendationer tänkta att ligga till grund för kommande arbete i regionen med att öka ungas politiska inflytande och förbättra villkoren för unga i politiken.

Metod och teori

Undersökningen omfattar samtliga politiker i åldrarna 18–35 år som under den senaste mandatperioden lämnat ett eller flera politiska uppdrag i någon av Dalarnas kommuner och/eller landstinget. Totalt ingår 58 personer i undersökningen, 30 kvinnor och 28 män. De allra flesta har verkat som fritidspolitiker (ordinarie och/eller ersättare). De avhoppade unga politikerna har telefonintervjuats. Arbetet innefattar också en fokusgruppsintervju och bearbetning av viss statistik. Materialet har analyserats tematiskt med teoretisk inspiration från studier av politisk kultur, genus, vuxenblivande och ökad individualisering.

Resultat

Skälen till att unga politiker lämnar sina uppdrag kan delas in i två huvudgrupper: avhopp av personliga skäl och avhopp av politiska skäl. De främsta skälen till att unga slutar som politiker är att de flyttat för studier eller arbete. För att vara förtroendevald i en kommun måste man vara skriven där. I de fall de skrivit sig i den nya kommunen är de inte längre valbara, och även i andra fall blir det naturligtvis svårare att upprätthålla uppdraget. Unga utgör en rörlig grupp. Att flytta har för många kommit att bli en självklar del av ungdomstiden.

En fjärdedel, och då något fler kvinnor än män, har svarat att tidsbrist ligger bakom avhoppet och hänvisar främst till ändrade familjeförhållanden. Det gäller särskilt de ”äldre” bland intervjupersonerna, vilka befinner sig i en livsfas då arbete

och familj kräver mycket engagemang. Bara några få hänvisar till brister i politiken som främsta anledning till avhoppet.

Missnöjet med politiken handlar delvis om innehåll, delvis om arbetsformer. Vad gäller innehållet uttrycker många en besvikelse över att politiken i stor utsträckning mera handlar om sakfrågor än om ideologi. Vad gäller formerna talar många om politiken som trög med brist på nytänkande. Många pekar på faran att det är lätt att dras in i ett för omfattande engagemang, samtidigt som flera deklarerar att om de ska engagera sig så ska de göra det fullt ut. Många tar upp att det är svårt att som ung nyvald politiker få verkligt inflytande. De säger sig ha upplevt hur partierna gärna vill ha med unga då det ”ser bra ut på papperet” men när det väl kommer till kritan ogärna släpper ifrån sig makt. Många av intervjupersonerna säger sig också ha erfarenhet av att beslut ofta fattas utanför den formella politiska arenan. Många av informanterna, framför allt kvinnor, säger sig ha erfarenhet av att partierna aktivt strävar mot kvantitativ jämställdhet, men att partierna inte på allvar är beredda att eftersträva kvalitativ jämställdhet, det vill säga lika möjligheter för båda könen till verkligt inflytande.

Tydligt är dock att de olika typerna av skäl för avhopp ofta är invävda i varandra. Bakom ett personligt skäl kan det ligga politiska skäl och tvärtom. Det är tydligt att många av dem som avgått av det personliga skälet flytt samtidigt är kritiska till den kommunala politiken och formerna för den, och att det därmed finns underliggande politiska skäl att beakta. Anmärkningsvärt är att trots att så många av de avhoppade unga politikerna har negativa erfarenheter av det politiska livet så är det många som kan tänka sig att så småningom komma tillbaka till politiken.

1. Inledning

Trenden är tydlig i hela landet: Unga är inte bara underrepresenterade bland förtroendevalda i kommuner och landsting. En mycket hög andel unga politiker hoppar också av sina uppdrag innan mandatperioden är slut. Halvvägs in i nuvarande mandatperiod (2006–2010) hade nästan var tredje kommunpolitiker och var tionde landstingspolitiker i åldrarna 18–25 år lämnat partipolitiken.¹ Allra mest omfattande är avgångarna bland unga kommunpolitiskt aktiva kvinnor. Detta utgör ett problem både för den representativa demokratin i dag och för möjligheterna att rekrytera framtidens politiker. När det gäller riksdagen framträder en helt annan bild. Där stannar huvuddelen av de förtroendevalda kvar på sina poster.

Situationen i Dalarna ser ut ungefär som i riket som helhet. Många politiker, både yngre och äldre, lämnar sina uppdrag, vilket förstås är bekymmersamt. Ännu mer oroande är avgångarna mot bakgrund av att intresset för partipolitik ligger betydligt lägre bland unga vuxna i Dalarna än i riket som helhet.² Frågan är oundviklig: Vilka kommer att vilja ta ett ansvar som förtroendevalda i Dalarnas kommuner och landsting framöver?

Valmyndigheten fick först år 2005 i uppgift att årligen redovisa andelen avgångna ledamöter i riksdag, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige. Den statistik som redovisades hösten 2008³ fick stort utrymme i samhällsdebatt och medier. Frågan om varför så många unga politiker lämnar sina uppdrag är komplex. Samtidigt som intresset för partipolitik sjunker pekar det betydligt större intresset för samhällsfrågor bland unga vuxna i motsatt riktning.⁴ Att allt fler unga drar sig för att ta steget in i politiken samtidigt som intresset för samhällsfrågor är relativt stort kan tyda på att formerna för politiskt arbete behöver omprövas. Det faktum att utvecklingen i riksdagen ser annorlunda ut väcker frågor om vad som skiljer ett politikeruppdrag på nationell nivå jämfört med på regional och/eller lokal nivå. Finns det förhållanden på lokal och regional nivå som stöter bort unga förtroendevalda? Sammantaget finns ett stort behov av mera kunskap om hur unga förtroendevalda ser på sin egen roll, och om hur deras förhållningssätt kan relateras till den pågående samhällsutvecklingen. Dalarnas forskningsråd har nu på uppdrag av Region Dalarna undersökt skälen till de många avgångarna bland unga politiker i Dalarna.

---

¹ Valmyndigheten, 2008. Siffrorna avser ordinarie ledamöter i kommunfullmäktige respektive landstingsfullmäktige.

² Möller, Lind, Stålgren Lind & Kåks 2008.

³ Valmyndigheten 2008.

⁴ Se t.ex. Sörbom 2002, Möller, Lind, Stålgren Lind & Kåks 2008, Ungdomsstyrelsen 2008.

Syfte och frågeställningar

Syftet med den här studien är att utveckla kunskap om varför unga politiker i Dalarna lämnar sina uppdrag och om vad som skulle kunna få fler unga att ge sig in i och stanna kvar i politiken. Rapporten mynnar ut i ett antal slutsatser och rekommendationer tänkta att ligga till grund för kommande arbete i regionen med att öka ungas politiska inflytande och förbättra villkoren för unga i politiken.

Mot bakgrund av detta syfte framstår ett antal frågeställningar som relevanta:

- Hur kan beslutet att avsäga sig ett politiskt uppdrag förstås i relation till hur den unga politikern uppfattar det politiska systemets utformning och sina egna möjligheter till inflytande?
- Hur påverkas ett sådant beslut av den egna livssituationen och eventuella svårigheter att kombinera ett politiskt uppdrag med utbildning, arbete, familjeliv och andra engagemang?
- Statistiken säger också att det, i alla fall fördelat över hela landet, är fler unga kvinnor som lämnar sina uppdrag i förtid. Förhåller det sig så även i Dalarna och vad kan det i så fall bero på?
- Vilka möjligheter kan vi, mot bakgrund av studiens resultat, se när det gäller att föryngra kommun- och landstingspolitiken? Hur kan fler unga lockas in i politiken? Vad kan få unga politiker att vilja stanna kvar på sina poster?

Teoretiska perspektiv och begrepp

Studien hämtar teoretisk inspiration från några olika forskningsfält: studier av politisk kultur, genus, vuxenblivande och ökad individualisering. Nedan introducerar vi några begrepp som vi senare kommer att använda i vår analys.

En underliggande fråga i en studie av unga politiker är om och i så fall varför unga behövs i politiken. Kan inte ungas intressen lika gärna tillvaratas av äldre personer? Den representativa demokratin förutsätts ofta bygga på social representativitet, som innebär att människor representeras av personer med liknande bakgrund som de själva. Med detta synsätt förutsätts unga ha bättre förutsättningar att representera andra unga, kvinnor bättre förutsättningar att representera andra kvinnor etc. Helga Maria Hernes för fram tre skäl för kvinnors sociala representativitet som också går att tillämpa på andra sociala grupper. Social representativitet vad gäller kvinnor motiveras enligt Hernes av 1) att de genom sina särskilda erfarenheter utgör en *resurs*, 2) att de har särskilda *intressen* som bör tas tillvara och 3) att det är *orättvist* om de inte finns med.⁵ De två förra argumenten handlar om att ta tillvara de erfarenheter och intressen som är specifika för en grupp. Det senare handlar om att social representativitet ger legitimitet åt systemet, något som är betydelsefullt efter-

---

⁵ Hernes 1987 refererad i Bäck & Öhrvall 2004, s 12.

som legitimitet är ett slags yttersta värde som demokratiska system bör generera.⁶ Vi använder de tre aspekterna på social representativitet i vår analys av hur de unga avhoppade politikernas erfarenheter kan förstås i relation till deras egna och andras förväntningar.

En annan typ av representativitet är åsiktsrepresentation, det vill säga att de förtroendevaldas åsikter motsvarar valmanskårens. Om de förtroendevaldas åsikter stämmer med valmanskårens så kommer folkviljan att förverkligas. Social representativitet likställs ofta med åsiktsrepresentativitet, det vill säga ett antagande om att en socialt representativ politikerkår har åsikter som stämmer överens med valmanskårens. Det har dock visat sig att det inte stämmer.⁷

Andra för vår studie grundläggande begrepp har med avhopp att göra. Den som lämnar ett politiskt uppdrag kan göra det ofrivilligt eller frivilligt. Ett ofrivilligt avhopp är i allmänhet ett resultat av en nomineringsprocess eller ett val där en förtroendevald inte får fortsatt förtroende. När en politiker själv väljer att lämna ett eller flera förtroendeuppdrag handlar det om ett frivilligt avhopp eller en frivillig avgång, något som kan inträffa både i samband med val och under en pågående mandatperiod. Gunnar Wallin, Gunnar, Henry Bäck & Merrick Tabor skiljer mellan privata och politiska skäl till frivilliga avgångar. Privata skäl kan relateras till den egna livssituationen. En flytt som resulterar i ett avhopp räknas till den kategorin. Politiska skäl kan relateras till inompolitiska förhållanden, som kulturen i partiet och de styrande organen eller relationer till olika personer inom dessa sfärer. Begreppsligt kan sådana skäl ha att göra både med politikens innehåll och med formerna för den. Avhopp av privata skäl föranleder i allmänhet ingen oro ur demokratisynpunkt. En avgång av politiska skäl kan däremot indikera brister i demokratin.⁸ Vi ser poängen med att göra en uppdelning i privata och politiska skäl till frivilliga avhopp. En kvalitativ analys som denna måste dock innefatta samspelet mellan privata och politiska skäl. Ett avhopp är säkert i många fall ett resultat av en längre process där skäl av olika slag påverkar och vävs in i varandra.

Förhållandet att kvinnor fortfarande är underrepresenterade i politiska organ, särskilt på högre poster, motiverar ett genusperspektiv i studier av unga förtroendevalda och deras situation. Begreppet genus har utvecklats som ett verktyg för att analysera relationerna mellan könen, inklusive de maktstrukturer som diskriminerar kvinnor. Begreppet utgår från att föreställningar om det vi uppfattar som ”manligt” respektive ”kvinnligt” formas socialt och i relation till varandra. Föreställningen om vad det innebär att vara kvinna i en viss tid och i ett visst samhälle är alltså avhängig motsvarande föreställning om vad det innebär att vara man, och tvärtom. Genus kommer till uttryck i symboler och språkbruk, som beteendenormer, i sociala institutioner som arbetsmarknaden eller äktenskapet, samt i vardagligt liv. Genusbegrep-

---

⁶ Gilljam & Hermansson 2003.

⁷ SOU 2001:48, s 92 ff.

⁸ Wallin, Bäck & Tabor 1981 refererade i SOU 2001:48, s 145 f.

pet tydliggör att ojämställdhet mellan kvinnor och män hänger samman med sociala strukturer, däribland maktstrukturer. Genusrelationer är alltså inte ett resultat av en biologisk utan av en social och kulturell process – och därmed möjliga att ompröva och förändra.⁹

Till skillnad från det vetenskapliga begreppet genus är jämställdhet ett politiskt begrepp och även ett politiskt sakområde. Jämn könsrepresentation är en målsättning i de flesta politiska organ. Jämn representation mellan könen innebär dock ingen garanti för att det politiska inflytandet också är jämnt fördelat. Exempelvis kan kvinnor lyftas fram som symboler för ökad jämställdhet utan att den verkliga makten behöver vara jämnt fördelad mellan könen.¹⁰ Det är därför viktigt att skilja mellan kvantitativa och kvalitativa aspekter av jämställdhet.

Unga politiker befinner sig i en livsfas då de börjat eller kommit långt med att forma ett liv och en identitet som vuxna. En tydlig tendens i hela västvärlden är att det tar allt längre tid för unga människor att etablera sig på arbetsmarknaden och i resten av samhället,¹¹ ett förhållande som givetvis har betydelse för både politikerrollen och situationen för unga politiker. Allt fler unga skjuter upp de övergångar som av tradition brukar uppfattas som viktiga steg på väg mot vuxenlivet, som avslutad utbildning, etablering på arbetsmarknaden, sammanboende och föräldraskap. Somliga unga väljer att vänta för att de vill det – den förlängda ungdomstiden har blivit ett vitt omfattat ideal. Andra tvingas mot sin vilja vänta, många gånger på grund av svårigheter att få ett arbete. Övergången mellan ung och vuxen har också blivit mer komplex och motsägelsefull. Ungdomsforskare talar om jojo-övergångar för att beskriva ungdomars hoppande mellan olika sociala positioner.¹² Förändringar som dessa ska ses i ljuset av den ökade individualiseringen i samhället. Individualiseringstendensen innebär att enskilda individers beroende av sociala bindningar och traditioner minskar.¹³ Förändringsprocesser av detta slag tar sig vitt skilda uttryck i enskilda människors liv. Kön, social bakgrund, etnicitet och uppväxtort bidrar på ett avgörande sätt till att skapa sådana skillnader mellan olika kategorier av unga.

Urval och metod

Studien omfattar samtliga avgångna politiker i åldrarna 18–35 år som under den senaste mandatperioden lämnat ett eller flera politiska uppdrag i någon av Dalarnas kommuner och/eller landstinget. Studier av unga politiker handlar vanligtvis om 18–25-åringar, det vill säga den åldergrupp som ofta går under benämningen unga

---

⁹ Conell, 2003, Nilsson, 2008.

¹⁰ Conell, 2003, Nilsson, 2008.

¹¹ Se t.ex. Wallace & Kovatcheva, 1998, EGRIS 2001, Furlong, Cartmel, Biggart, Sweeting & West 2003, Ungdomsstyrelsen 2005, Mørch & Andersen 2006, Kåks 2007.

¹² Se t.ex. Mørch & Andersen 2006.

¹³ Se t.ex. Giddens 1990/1996, 1991/1997.

vuxna. Genom att låta undersökningen omfatta ett större åldersspann skapar vi underlag för en förståelse för hur möjligheterna och upplevelserna av att arbeta politiskt förändras på väg mot vuxenlivet.

Uppgifter om avgångna politiker har lämnats av respektive kommun samt landstinget. Den förfrågan vi gjorde gällde namn, födelseår och kontaktuppgifter. De före detta politikerna har sedan själva fått berätta vilket eller vilka uppdrag de lämnat. Totalt ingår 58 personer i undersökningen, 30 kvinnor och 28 män. De allra flesta har verkat som fritidspolitiker. Åldersfördelningen är relativt jämn. Endast ett par har utomeuropeisk bakgrund. 55 av de unga avgångna politikerna har under innevarande mandatperiod enbart lämnat kommunala uppdrag, tre har enbart lämnat landstingsuppdrag och två har lämnat uppdrag både inom kommun och landsting. Flertalet av de intervjuade har lämnat politiken helt. Några har kvar något eller några uppdrag, vilket är värt att notera. Studien innefattar alltså i någon grad även fortsatt aktiva politikers erfarenheter. De avgångna kommunpolitikerna kommer från 13 av 15 dalakommuner. Bara Gagnef och Orsa har inte haft några avhopp i åldersgruppen 18–35 år. 11 personer har trots stora ansträngningar inte gått att nå.¹⁴ Nio av dessa bor på en adress som vi antingen inte kunnat lokalisera eller som redan hunnit bli inaktuell. Den tionde arbetar utomlands och har inte varit möjlig att nå på grund av det. Den elfte sköt upprepade gånger upp intervjun på grund av stor arbetsbörda tills det slutligen var för sent. Bortfallet tycks alltså i hög grad hänga samman med att unga är en rörlig grupp, något som också kommer till uttryck i intervjuerna.

Vi koncentrerar oss i huvudsak på förhållandena inom kommunpolitiken, som är den arena där flertalet av de avgångna politikerna har varit verksamma. Som en följd av att endast fem av intervjupersonerna har haft uppdrag inom landstinget säger intervjumaterialet relativt lite om hur unga politiker uppfattar den politiska kulturen i detta organ.

Studien bygger på telefonintervjuer, en metod som gör det möjligt att genomföra ett större antal intervjuer under kort tid. Intervjuerna har gjorts utifrån ett antal öppna frågor som lämnat de intervjuade tillfälle att fritt berätta om och reflektera över aktuella teman.¹⁵ Samtalen har varierat mellan 20 och 45 minuter, beroende på hur mycket respektive person haft att säga. Samtalen har dokumenterats skriftligt. Direkt efter varje intervju har materialet renskrivits och sammanfattats. En telefonintervju ger givetvis inte en lika fyllig bild av intervjupersonens bakgrund och erfarenheter som ett personligt möte. Vi har dock bedömt att metoden räcker för att uppfylla studiens syfte.

---

¹⁴ Vi har tagit kontakt med lokala partigrupper och/eller kommunföreträdare för att få fram aktuella kontaktuppgifter, samt i de fall vi fått fram adresser gjort upprepade försök att nå personerna via telefon, mail och brev.

¹⁵ Kvale 1997. Se intervjuguide i bilaga 5.

Telefonintervjuerna har kompletterats med en fokusgruppintervju där tre av de tidigare intervjupersonerna deltog. I en fokusgrupp samtalar ett mindre antal personer kring ett eller flera närliggande teman. Samtalet leds av en samtalsledare, vars primära uppgift är att generera kvalitativa data genom att utnyttja interaktionen i gruppen.¹⁶ Ett syfte med intervjun i fokusgruppen var att med utgångspunkt i studiens resultat få till stånd en fördjupad diskussion kring de teman som tagits upp i telefonintervjuerna. Ett annat syfte var att diskutera möjliga vägar till förändring av det politiska systemet och den politiska kulturen i syfte att bättre ta tillvara unga politikernas engagemang och möjligheter att fullfölja politiska uppdrag. I fokusgruppen ingick tre unga (före detta) politiker, som valts ut på grundval av att de dels hade lång erfarenhet av partipolitiskt arbete och dels hade reflekterat mycket över vad detta inneburit. Ytterligare en person skulle ha medverkat, men dök aldrig upp. De tre deltagarna i fokusgruppen bestod av en kvinna och två män som representerade olika partier och kommuner. En av de tre var fortsatt partipolitiskt aktiv, dock inte som folkvald, medan övriga två hade vissa planer på att så småningom återvända till kommun- och/eller landstingspolitiken. Samtalet i fokusgruppen pågick under nästan tre timmar och spelades in.

Utöver detta har vi gjort en rundringning till några av partiorganisationerna i Dalarna för att få en bild av vilket arbete som bedrivs regionalt och lokalt vad gäller att värva, skola in och fortbilda unga politiker. Dessa intervjuer berörs helt kort i slutdiskussionen.

Det sammanlagda intervjumaterialet har analyserats tematiskt utifrån tre huvudområden: de unga politikernas vägar in i politiken, deras upplevelser av det politiska livet samt vars och ens val att lämna ett eller flera politiska uppdrag. Vid bearbetningen av fokusgruppsintervjun har vi dessutom analyserat den diskussion som där fördes kring möjliga sätt att förändra villkoren för unga kommun- och landstingspolitiker. Delar av denna analys lyfts fram i rapportens slutdiskussion. I den sammanlagda analysen beaktas särskilt de fyra aspekterna vuxenblivande, ökad individualisering, politisk kultur och genus. I och med att undersökningen är en totalundersökning – den omfattar samtliga avgångna politiker i den aktuella åldersgruppen – har vi möjlighet att uttala oss om hur vanligt förekommande olika fenomen är i den undersökta gruppen. Tyngdpunkten ligger dock på den kvalitativa bearbetningen av materialet, ett angreppssätt som syftar till att öka förståelsen för de fenomen som studeras, snarare än att påvisa samband av olika slag. Studien innefattar också insamling och bearbetning av viss statistik. En övergripande ambition har varit att låta material och metoder av olika slag i möjligaste mån komplettera och befrukta varandra.¹⁷

---

¹⁶ Webb & Kavern 2001.

¹⁷ För en diskussion om hur kvantitativt och kvalitativt material kan samutnyttjas i ett tolkningsarbete, se t.ex. Johansson 1999.

Tre personer har arbetat med studien. Helena Kåks har fungerat som projektledare, ansvarat för studiens uppläggning och genomförande samt skrivit kapitel 1 och 3. Linnéa Hassis har genomfört telefonintervjuerna, organiserat och lett fokusgruppsintervjun samt arbetat med den empiriska analysen av intervjumaterialet (kap. 4–6) och slutdiskussionen. Jan Söderstedt har tagit fram och bearbetat statistik, genomfört litteratursökningar samt skrivit kapitel 2.

2. Utvecklingen bland förtroendevalda

Rapporten *Förtroendevalda i kommuner och landsting 2007* innehåller det senaste och mest omfattande försöket att analysera utvecklingen bland förtroendevalda i landet.¹⁸ Rapporten bygger sin analys på en totalundersökning av förtroendevalda från samtliga kommuner och landsting. Uppgifter har dessutom hämtats från Valmyndighetens databas där alla personförändringar som sker både efter val och under mandatperiod inom landets landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige registreras. Eftersom rapporten innehåller många intressanta och aktuella analyser följer inledningsvis en kort sammanfattning av dess innehåll, som en bakgrund till den kvalitativa analysen av avgångna unga politiker i Dalarna. Därefter presenteras några diagram som belyser sammansättningen av förtroendevalda i Landstings- och kommunfullmäktige i Dalarna åren 1991–2006, samt andelen förtida avgångar under mandatperioden 2002–2006.

Uppdragskoncentrationen ökar

Av den statistik som SCB:s rapport redovisar framgår att det finns en trend att både antalet förtroendevalda och antalet förtroendeuppdrag i kommuner och landsting minskar. Eftersom antalet förtroendevalda minskar i kraftigare takt än antalet politiska poster så ökar uppdragskoncentrationen. Hälften av de förtroendevalda i kommunerna har endast ett uppdrag men andelen som har två eller fler uppdrag har stadigt ökat under senare tid. Att rollen som förtroendevald professionaliserats alltmer märks även på att antalet arvoderade förtroendevalda ökat. I dag utgör de som erhåller hel- eller deltidsarvode knappt 3 procent av det totala antalet förtroendevalda i kommunerna samtidigt som motsvarande andel i landstingen är 5 procent.

Bristande social representativitet bland förtroendevalda

SCB:s analyser visar att det finns stora skillnader mellan olika grupper avseende hur väl de är representerade bland de förtroendevalda. Kvinnor, unga, äldre, lågutbildade samt utrikes födda är några av de grupper som är underrepresenterade i politiska organ. Andelen kvinnor bland landets kommunpolitiker uppgår exempelvis till 42 procent trots att kvinnor utgör drygt 50 procent av befolkningen. Kvinno-representativiteten varierar dock mellan enskilda kommuner. I totalt 110 av landets 290 kommuner är andelen förtroendevalda kvinnor lägre än 40 procent och inte i

---

¹⁸ SCB 2008.

någon kommun är andelen högre än 60 procent (en könsfördelning där andelen av underrepresenterat kön uppgår till minst 40 procent betraktas i allmänhet som jämställd). Cirka 8 procent av de förtroendevalda i landet är födda utomlands, trots att andelen utlandsfödda utgör 15 procent av befolkningen över 18 år.

SCB:s rapport visar att personer i åldersgruppen 50–64 år är kraftigt överrepresenterade bland kommun- och landstingspolitiker. Unga är den mest underrepresenterade åldersgruppen, tätt följd av gruppen över 65 år. Den senare gruppen är dock den som växer snabbast. I SCB:s rapport gör man en jämförelse mellan 2003 och 2007 och finner att andelen förtroendevalda över 65 år i landets kommuner under denna period har ökat med 4 procentenheter till 17 procent. När det gäller utbildningsbakgrund visar rapporten att personer med eftergymnasial utbildning liksom höginkomsttagare och offentliganställda är överrepresenterade i politikerkåren på kommunal nivå. Bland de förtroendevalda i landstingen återfinns liknande mönster som i kommunerna vad gäller olika gruppers representativitet. Vissa skillnader finns dock. I landstingen är kvinnor exempelvis inte underrepresenterade i lika hög grad. Personer med eftergymnasial utbildning och höginkomsttagare är dock mer överrepresenterade i landstingen än i kommunerna, samtidigt som unga är mer underrepresenterade.

Sämre representativitet på högre nivåer

I SCB:s rapport redovisas statistik som pekar på att representativiteten försämras om man också gör en vertikal analys av det insamlade materialet. Representationen minskar med andra ord för redan underrepresenterade grupper ju högre upp man kommer i kommun- och landstingsorganisationerna. De tyngre politiska uppdragen tillfaller exempelvis oftare män än kvinnor vilket innebär att andelen kvinnor minskar ju högre upp man kommer i den politiska hierarkin. Bland de förtroendevalda i kommunfullmäktige är andelen kvinnor som tidigare nämnts 42 procent. I kommunstyrelserna där möjligheterna att utöva makt är större är andelen kvinnor däremot endast 39 procent. Mönstret blir ännu tydligare om man studerar ordförandeposter i nämnder och styrelser. Det är exempelvis endast 31 procent av ordförandeposterna i kommunerna som innehas av kvinnor. Vid en horisontell analys finner man dessutom att traditionell genuspraktik går igen även inom politiken på så sätt att kvinnor ofta är överrepresenterade i så kallade ”mjuka” nämnder som omsorgsnämnder medan män är kraftigt överrepresenterade i ”hårda” nämnder, som exempelvis tekniska nämnder.

Frivilliga avhopp från politiken

Statistiken kring avhopp i SCB:s rapport bygger på Valmyndighetens databas där endast förändringar i landets fullmäktige registreras. Valmyndigheten började mäta

avhopp först år 2002, vilket gör det svårt att säga något om eventuell förändring över tid.

I rapporten har SCB:s olika databaser utnyttjats för att analysera tänkbara orsaker till de avhopp som registrerats hos Valmyndigheten under pågående mandatperiod. De som valts in som ersättare under mandatperioden och sedan hoppat av ingår inte i analysen. Samkörningen av de olika databaserna visar bland annat att unga, kvinnor, utrikes födda och ogifta hoppar av i högre grad än äldre, män, inrikes födda och gifta. Den statistiska analysen visar vidare att det är något vanligare att hoppa av bland småbarnsföräldrar än bland övriga och att nya barn ökar benägenheten att hoppa av. Detta gäller dock främst bland kvinnor. 31 procent av de kvinnor som fick barn under mandatperioden 2002–2006 lämnade sitt uppdrag medan det bland nyblivna fäder endast var 19 procent som gjorde detsamma.

I SCB:s rapport redovisas även ett starkt samband mellan ålder och benägenheten att hoppa av. Bland unga under 30 år lämnade 41 procent av kvinnorna och 36 procent av männen sina uppdrag i kommunfullmäktige under mandatperioden 2002–2006. Den åldersgrupp som hade minst benägenhet att hoppa av var förtroendevalda i åldrarna 50–64 år, där 14 procent av kvinnorna och 11 procent av männen lämnade sitt uppdrag i fullmäktige. Med andra ord tycks den största åldersgruppen i fullmäktige ha minst benägenhet att hoppa av under pågående mandatperiod.

En av anledningarna till att unga hoppar av i större utsträckning än äldre kan vara den större rörligheten i denna åldersgrupp. Rapporten undersöker detta via folkbokföringsregister. De samband som redovisas pekar mot att det är betydligt vanligare bland unga fullmäktigledamöter att flytta än bland äldre. Analysen ger vid handen att av de personer under 30 år som hoppat av fullmäktige mellan 2002 och 2006 är det över 60 procent som är folkbokförda i en annan kommun vid mandatperiodens slut. I rapporten konstaterar man dock att om man undantar avlidna, emigranter och personer som flyttat till annan kommun är det ändå 19 procent av dem under 30 år som hoppat av kommunfullmäktige i förtid. Motsvarande andel bland dem som är 30 år eller äldre är ungefär 10 procent. Poängteras bör dock att de som bytt bostadsort för studier eller för säsongarbete utan att skriva sig i den nya kommunen inte räknats bort i denna analys.

Antalet avhopp från landstingsfullmäktige i landet är något lägre än för landets kommunfullmäktige, enligt SCB:s rapport. Under mandatperioden 2002–2006 lämnade 11 procent sina uppdrag innan mandatperioden nått sitt slut i landstingsfullmäktige, jämfört med 16 procent i kommunfullmäktige. En orsak till att avhoppet är färre i landstingsfullmäktige än i kommunfullmäktige kan vara att platsen i landstinget är knuten till länet och inte till kommunen. En förtroendevald kan således bosätta sig i en annan kommun inom länet utan att behöva lämna sin plats i landstingsfullmäktige. Utan att gå in i detalj kan man konstatera att mönstren för avhopp enligt SCB:s undersökning i övrigt är ungefär likadana för förtroendevalda i landstingsfullmäktige som för förtroendevalda i kommunfullmäktige i landet som helhet.

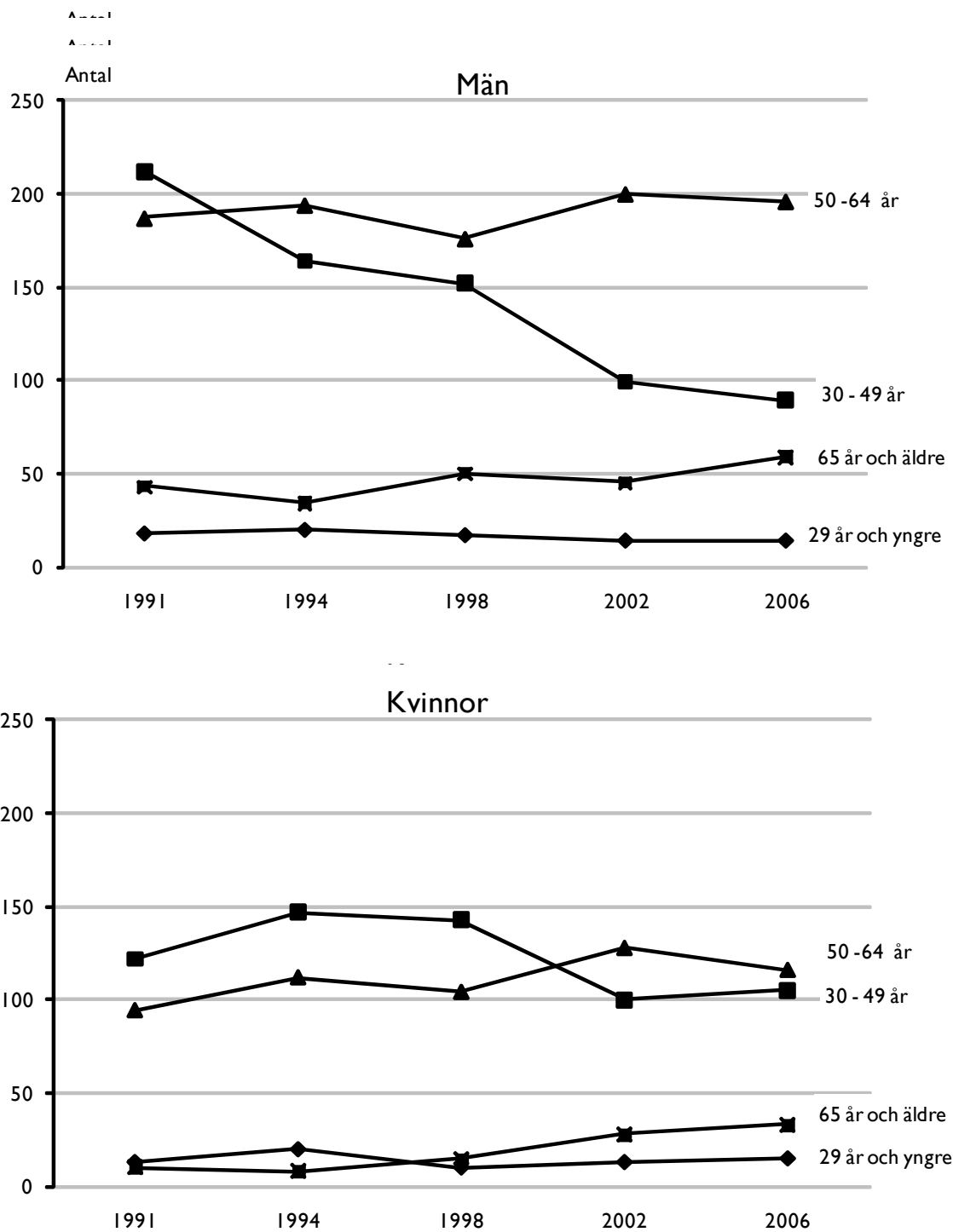
Förtroendevalda i Dalarna

Under innevarande mandatperiod (t o m 2009-05-20) har 81 personer i åldrarna 18–35 år valts in som ordinarie eller ersättare i landstingsfullmäktige och/eller kommunfullmäktige i i Dalarna. Av dessa har 19, eller ungefär en fjärdedel avgått.¹⁹ Motsvarande siffror för ordinarie och ersättare i nämnder har vi inte haft tillgång till.

För att få en bild av hur sammansättningen av förtroendevalda i Dalarna har sett ut och förändrats under de senaste mandatperioderna har vi bearbetat statistik från SCB och Valmyndigheten. För det första har vi analyserat sammansättningen av ledamöter i landstings- och kommunfullmäktige åren 1991–2006. De variabler vi då använt är ålder och kön. Dessa resultat presenteras inledningsvis i fyra diagram. För det andra har vi analyserat skillnaden mellan valda och avhoppade under mandatperioden 2002–2006. Till skillnad mot tidigare har vi då bara tagit hänsyn till ledamöternas ålder. Könsfördelningen framgår istället av bilagorna 1 och 2. I bilaga 2 redovisas även siffrorna på kommunnivå.

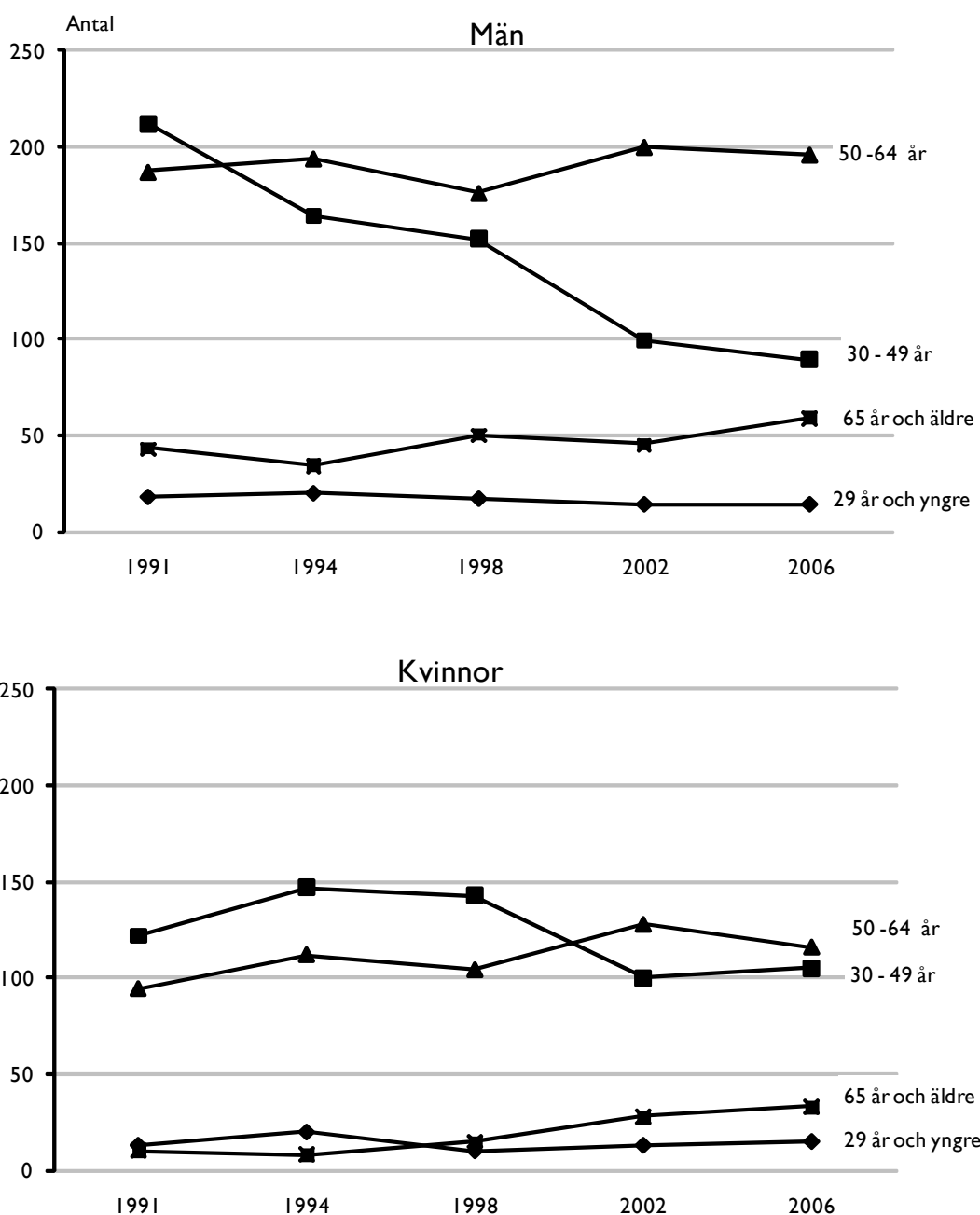
---

¹⁹ Enligt uppgift från tjänsteman på Valmyndigheten 2009-05-20.

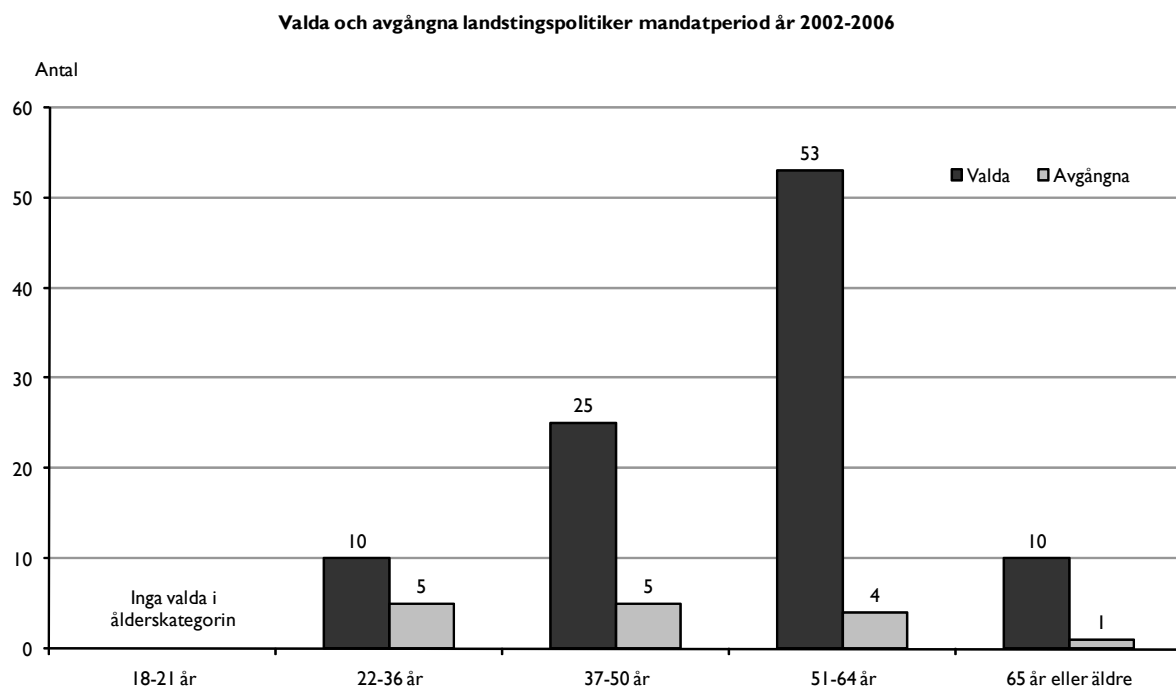
Figur 1. Antalet ledamöter i landstingsfullmäktige i Dalarna under perioden 1991–2006, uppdelat på kvinnor och män. Källa: SCB.

Som framgår av diagrammet ovan dominerades landstingsfullmäktige i Dalarna under perioden 1991–2006 av män i åldrarna 50–64 år. Mest anmärkningsvärd är den kraftiga minskningen av antalet manliga ledamöter i åldrarna 30–49 år. Den grupp som hela tiden haft det lägsta antalet representanter i landstinget är kvinnor under 29 år. Denna grupp ser inte ut att öka. De grupper av ledamöter som ökat något är kvinnor 50–64 år samt män respektive kvinnor över 65 år.

Figur 2. Antalet ledamöter i kommunfullmäktige i Dalarna under perioden 1991–2006, uppdelat på kvinnor och män. Källa: SCB.

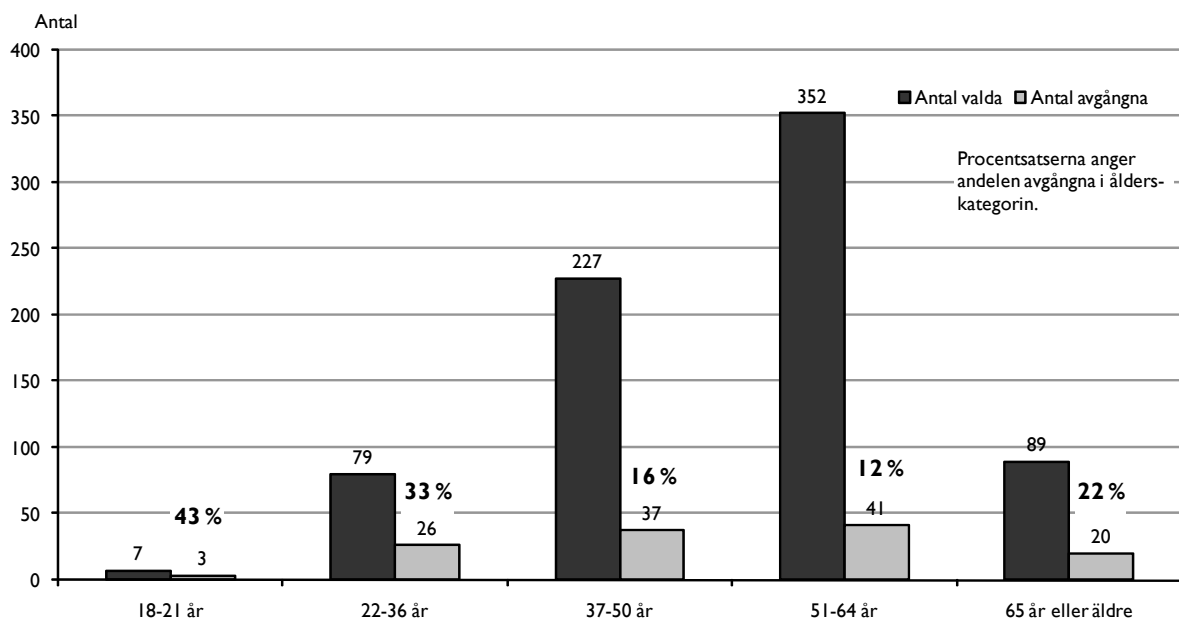
I Dalarnas kommunfullmäktige råder liknande förhållanden. Även där dominerar gruppen män i åldrarna 50–64 år. Denna grupp ökar dock inte, istället kan man notera en svag minskning. Andra grupper som ökat sin representation i kommunfullmäktige under perioden 1991–2006 är kvinnor 50–64 år samt män respektive kvinnor över 65 år. Även i kommunfullmäktige återfinns vi, som i landstinget, den kraftiga minskningen av antalet ledamöter bland män 30–49 år. Samma utveckling är tydlig vad gäller kvinnor i motsvarande åldrar.

Figur 3. Valda och avgångna ordinarie ledamöter i landstingsfullmäktige i Dalarna under mandatperioden 2002–2006. Källa: Valmyndigheten.

Mer än hälften av ledamöterna i Dalarnas landstingsfullmäktige återfanns under förra mandatperioden (2002–2006) inom åldersspannet 51–64 år. Där var också avhopp minst förekommande. Bara fyra av de 53 ledamöterna i denna grupp valde att lämna sina uppdrag under förra mandatperioden. En fjärdedel av politikerna i landstingsfullmäktige var mellan 37 och 50 år. En femtedel av dessa ledamöter – fem av 25 – hoppade av. De övriga två åldersgrupperna, 22–36 år respektive förtroendevalda över 65, hade vardera tio ledamöter. Bland de unga hoppade fem av tio av, mot bara en av de äldre.

Valda och avgångna kommunpolitiker mandatperiod år 2002-2006

Figur 4. Valda och avgångna ordinarie ledamöter i kommunfullmäktige i Dalarna under mandatperioden 2002–2006. Källa: Valmyndigheten.

Också i kommunerna var gruppen ledamöter i åldrarna 51–64 den största under förra mandatperioden, följd av 37–50-åringarna. 51–64-åringarna hoppade i lägst utsträckning av sina uppdrag. Bara 12 procent av dessa lämnade sina uppdrag under förra mandatperioden, att jämföra med 33 procent i åldersgruppen 22–36 år. Gruppen 18–21 år hade inte många representanter i kommunfullmäktige, bara sju stycken i hela länet. Av dessa hoppade tre av.

Sammantaget kan vi se att förtroendevalda i de åldrar då man kan förvänta sig att yrkesarbete och familj tar mycket tid i allt högre utsträckning lämnar plats för pensionärer. Det gäller såväl i Dalarnas kommuner som i landstinget. Det stämmer också med hur det ser ut i landet som helhet.

3. Perspektiv på ungas politiska engagemang

Det talas ofta om att andelen unga som är partipolitiskt aktiva är oroväckande låg. Samtidigt uttrycker många unga ett stort intresse för samhällsfrågor och en vilja att engagera sig politiskt utanför det etablerade politiska systemet. I det här kapitlet ger vi några perspektiv på denna till synes paradoxala utveckling, som ofta antas hänga samman med den tendens till ökad individualisering som kan iakttas på många olika håll i samhället.

Partipolitik och sakfrågor

Som tidigare framhållits är unga en underrepresenterad grupp i beslutsfattande politiska organ. Många unga säger sig också vara ointresserade av partipolitik. Som Ungdomsstyrelsen framhåller är andelen unga politiker dock inte bara avhängig ungas vilja att utöva inflytande. Hur många unga som finns representerade i beslutande församlingar beror också av hur villigt ”samhället” är att släppa ifrån sig makt till unga.²⁰

Det låga intresset för partipolitik är inte unikt för ungdomsgruppen. Trenden med ett minskat intresse för partipolitik gäller också minskat deltagande i föreningsliv och har varit tydlig i samtliga åldersgrupper under de senaste 20–30 åren. Den största minskningen av partipolitiskt aktiva hittar vi visserligen bland unga män, men omvänt är unga kvinnor mer intresserade än genomsnittet. Bland unga svenskar är det i dag runt 20 procent som kan tänka sig att ta politiska förtroendeuppdrag, vilket är en högre andel än i övriga åldersgrupper. Andelen unga politiker i åldrarna 18–24 år som valdes in i landsting och kommuner ökade också mellan valen 2002 och 2006.²¹

Även om intresset för partipolitik sjunker verkar unga ändå sätta tilltro till det partipolitiska systemet. I Ungdomsstyrelsens rapport *Unga Medborgare* från 2003 framgår att 18-åringar ser detta med att rösta i allmänna val som det mest effektiva sättet att påverka (73 procent). Därefter följer att arbeta för uppmärksamhet i media (72 procent) och att arbeta i politiska partier (64 procent). Ungdomsgruppen framstår i detta avseende inte som mindre traditionell än befolkningen som helhet i och med att också de unga rankar vedertagna påverkanskanaler högst.²²

Tommy Möller fann i en studie av svenskars attityder till politik en utbredd syn på politik som meningslös. Misstron inför politiker var stor bland dem som deltog i

---

²⁰ Ungdomsstyrelsen 2008, s 72.

²¹ Ungdomsstyrelsen 2007:6.

²² Ungdomsstyrelsen 2003:2 s 11.

undersökningen, och många av dem såg inga möjligheter att själva kunna vara med och påverka. Hur ska detta tolkas? Möller ser inte detta som en entydig illustration till demokratis kris. Istället betonar han att det också kan ses som ett tecken på att människor vad gäller politik har blivit mer vakna, reflekterande och kritiska. Det svenska valdeltagande ligger fortfarande mycket högt i internationell jämförelse, poängterar han. Det som är verkligt oroande är när misstro mot politik övergår i apati eller cynism.²³

Parallellt med det minskade intresset för partipolitik ökar intresset för att engagera sig politiskt på andra sätt. Allt fler unga visar ett politiskt engagemang genom att exempelvis skriva under namninsamlingar, delta i bojkotter och ta kontakt med politiker och tjänstemän. Det är också allt fler som uppger att de i högre grad är intresserade av samhällsfrågor än av partipolitik. Sakfrågor uppfattas av allt fler som viktigare än ideologiska ställningstaganden, och kanske också som enklare att engagera sig i.²⁴

Av den kartläggning som Dalarnas forskningsråd genomförde 2008 framgår att intresset för politik är lågt bland unga vuxna i Dalarna. Majoriteten av de svarande i undersökningen uppger att de inte är särskilt eller inte alls intresserade av politik. Bara 28 procent säger sig vara ganska eller mycket intresserade. Motsvarande andel i riket är 38 procent. Intresset för kommunpolitik tycks särskilt lågt. Bara 25 procent av de svarande säger att de vill vara med och påverka i frågor som rör den egna kommunen, mot 40 procent i riket. Anmärkningsvärt är att nästan var tredje person bland de 75 procent som inte vill vara med och påverka säger att skälet till detta är att de inte vet hur man gör, eller att de tror att deras åsikter inte spelar någon roll. Intresset för samhällsfrågor är markant större än intresset för politik bland unga vuxna i Dalarna. Ungefär hälften av de svarande anger att de är intresserade av samhällsfrågor. Här är skillnaden mindre jämfört med riksgenomsnittet. Det är 4 procentenheter fler som är intresserade av politik nationellt än i Dalarna. Något fler män än kvinnor är intresserade av politik. Vad gäller samhällsfrågor är förhållandet det omvända.²⁵

Ökad individualisering – nya former för partipolitik?

Sörbom pekar i en studie av politiskt engagemang i tre generationer på hur det politiska engagemanget förändrats över tid. Politiskt engagemang som är mindre förpliktigande har ökat på bekostnad av det långvariga engagemanget, något hon kopplar till den ökande individualiseringen i samhället.²⁶ Som process minskar individualiseringen människors beroende av traditioner och olika sociala bind-

---

²³ Möller 2000.

²⁴ Sörbom 2002, Ungdomsstyrelsen 2008.

²⁵ Möller, Stålgren Lind, Lind och Kåks 2008.

²⁶ Sörbom 2002.

ningar. Färre människor är beredda att ”köpa hela paketet”. De vill hellre själva orientera sig i utbudet och vara fria att engagera sig i vad de vill och i den utsträckning de vill. De vill själva ta ställning i olika frågor istället för att gå med i en organisation där de uppfattar att åsikterna redan är formulerade.²⁷

Det minskande intresset för partipolitik är tydligt i hela västvärlden och har diskuterats av flera ledande samhällsteoretiker. Exempelvis Bauman menar att den ökade globaliseringen för med sig politisk misstro och apati. Viktiga politiska beslut rör allt större geografiska områden och fattas på allt högre politisk nivå, vilket ger den enskilde medborgaren allt mindre möjligheter att påverka och får honom eller henne att känna uppgivenhet. Bauman pekar också på hur kommersiella krafter dominerar allt fler områden, vilket han menar försvagar intresset för politik. Människor fostras inte i första hand till medborgare utan till konsumenter.²⁸ Giddens för, delvis i motsats till detta, fram globaliseringen som en möjlighet att sprida demokratiska värderingar, och då inte minst till människor i länder med odemokratiska styrelseskick. Han tolkar inte utvecklingen som att intresset för politik har försvagats, snarare tvärtom. Det är formerna, de traditionella politiska systemen, som ifrågasätts, inte det faktum att enskilda individer vill kunna påverka politiken, menar han.²⁹ Förutsättningarna för politiskt engagemang har dock förändrats drastiskt. Den ökande globaliseringen och individualiseringen – vilka Giddens ser som två sidor av samma utveckling – skapar osäkerhet och ambivalens. I takt med det ökande antalet möjligheter så ökar trycket mot enskilda individer. Var och en förväntas orientera sig och göra aktiva val i en alltmer komplex värld där de ”färdiga” svaren lyser med sin frånvaro. Det är ingen lätt uppgift. Den innebär en stor frihet, men förknippas också med tvång, osäkerhet och ambivalens. Ett ökat kritiskt tänkande tillsammans med en ökad insikt om att kunskaper och tidigare sanningar är föränderliga skapar stor osäkerhet inför de val som ändå måste göras.

Det politiska engagemanget antar delvis nya och mer individualiserade former. Med Internet har möjligheterna till opinionsbildning och politisk debatt ökat. Rudefelt konstaterar i en studie av unga bloggare från 2007 att det offentliga samtalet nu genom Internet hela tiden växer i volym. Bloggandet ökar lavinartat i Sverige och ännu mer internationellt sett. Den politiskt inriktade bloggen är vanligt förekommande. För de unga som Rudefelt studerade utgjorde bloggandet en möjlighet att formulera och sprida åsikter, men var också ett sätt att lära sig debattera. Den som bloggar har gång efter gång tillfälle att testa sina argument och att öva upp förmågan att argumentera och uttrycka sig väl. Tröskeln för att komma igång är låg. På gott och ont tar bloggtekniken ingen hänsyn till inläggens kvalitet och innehåll. Den bi-

---

²⁷ Se t.ex. Giddens 1990/1996, 1991/1997.

²⁸ Bauman 1999/2000.

²⁹ Giddens 2002/2003.

drar också till att sudda ut gränser av olika slag. I bloggandet blandas djupt och ytligt, personligt och politiskt.³⁰

Förhållningssätten till politiskt engagemang och organisering håller alltså på att förändras. Den bild som framträder av förändringen är både komplex och mångtydig. Därmed är det inte självklart vilken riktning utvecklingen kommer att ta. Ifrågasättandet av rådande former för politiskt engagemang och organisering framstår dock som en stark trend och utgör kanske också en springande punkt vad gäller förnyring av partipolitiken.

---

³⁰ Rudefelt 2007.

4. Vägar in i politiken

Vi undersöker i studien olika anledningar till att informanterna valt att engagera sig politiskt och att bli förtroendevalda. Det är en väldigt varierad bild som målas upp. Tre tydliga teman går att urskilja i informanternas berättelser vad gäller detta: om och i såfall hur intervjupersonerna har kommit in i politiken genom särskilda intressen och frågor, deras familjebakgrund samt tidigare erfarenheter av samhälls- och föreningsengagemang i andra former.

Samhällsintresse och/eller intresse för sakfrågor

Jag har varit samhällsintresserad sen jag var liten och kände att jag ville vara med och påverka.
(Kvinna, 28 år)

Det finns två huvudspår när det gäller intervjupersonernas vägar in i politiken. Det ena huvudspåret är att, som kvinnan ovan, ha ett intresse för samhällsfrågor som sedan leder en in i partipolitiken. I denna grupp finns de flesta av dem som är under trettio år. Det andra huvudspåret är att börja engagera sig först i trettioårsåldern, och då utifrån någon specifik fråga. Det kan handla om en fråga kopplad till informantens yrke, exempelvis en lärare som upprörts över neddragningar och vill försöka göra något åt det. Det kan också handla om sakfrågor kopplade till livssituation, som föräldrar vars barn har en diagnos och därmed är i behov av särskilt stöd.

När frågan om olika vägar in i politiken diskuterades i fokusgruppen var den spontana reaktionen att det resultat som presenterats ovan överraskade. Deltagarna var mer av den åsikten att istället yngre är mest enfrågefokuserade. En av synpunkterna som då kom fram var att de yngre som väljer att engagera sig just partipolitiskt och bli förtroendevalda i en kommun ändå bör ha ett bredare samhällsintresse. Som en av deltagarna uttryckte det: *Man kan inte sitta i kommunfullmäktige och brinna för bara en fråga.* (Kvinna, 32 år)

Är det några speciella frågor som lockat in de yngre intervjupersonerna i partipolitiken så är det just skol- och ungdomsfrågor (en vilja att exempelvis starta en ungdomsgård) men också miljöfrågor.

Det verkar som att de som anger att de kommit in i politiken via en särskild fråga ofta får uppdrag kopplade till detta område. Denna bild bekräftas av fokusgruppen, som har den erfarenheten att partierna är bra på att tillvarata unga politikers intressen på så sätt att de unga ofta får stora möjligheter att själva välja vilken nämnd de ska sitta i.

De flesta säger att anledningen till att de inte bara engagerade sig i ett parti utan också ställde upp i val var att de ansåg det nödvändigt för att kunna påverka. Det kan tolkas som att deras erfarenhet är att en partimedlem utan förtroendeuppdrag har väldigt små möjligheter till påverkan. Samtidigt är det många som säger att de kom in under en valrörelse och således inte först varit medlem i partiet under någon väsentlig tid. Många berättar också att de i samband med valet blivit tillfrågade om att stå med på partiets lista men inte trott att de faktiskt skulle få tillräckligt många röster. Engagemanget kanske i själva verket inte var så stort och ett avhopp därför heller inte helt överraskande.

De allra flesta av informanterna säger sig ha sett partipolitiskt engagemang som det självklara valet framför andra former av samhällsengagemang. Av den starka tendens som framträder i annan forskning, att unga tenderar att välja andra former av organisering före partianslutning, finns inte många spår i materialet. Det har förstås sin förklaring: hade intervjupersonerna gjort det valet hade de aldrig blivit politiker. Bland andra Adrienne Sörbom visar att politiskt engagemang som är mindre förpliktigande har ökat på bekostnad av det långvariga engagemanget. Det yttrar sig i att allt fler visar ett politiskt engagemang genom att exempelvis skriva på namninsamlingar, delta i bojkotter och ta kontakt med politiker och tjänstemän samtidigt som allt färre engagerar sig i traditionellt partipolitiskt arbete.³¹ Allt talar för att det är en särskild kategori unga som väljer att engagera sig partipolitiskt. Frågan är hur denna grupp ser ut. Såväl intervjuer som tidigare forskning pekar på att familjebakgrund och erfarenhet av föreningsengagemang har stor betydelse för ungas vilja att bli politiker.

Familjebakgrund

Det är fler av de intervjuade som säger att det inte finns något partipolitiskt engagemang i släkten än som säger att det gör det. Dock är skillnaden relativt liten. De som har partipolitiskt engagerade i familjen/släkten tycks oftast ha valt samma parti som övriga familjemedlemmar och släktingar. *Det kändes självklart att gå med i partiet. Jag är uppvuxen i ett socialdemokratiskt hem, jag behövde inte ifrågasätta och fundera så mycket över var jag stod.* (Kvinna, 32 år)

Att ”ärva” familjens/släktens partipolitiska engagemang upplevs av de flesta som oproblematiskt. De framhåller att uppväxten har präglats av diskussioner kring olika saker där de fått med sig vissa grundläggande värderingar. Någon säger dock att om hon skulle ge sig in i politiken igen så skulle det vara i ett annat parti. Hon hamnade där hon hamnade genom en förälders engagemang och insåg efter ett tag att hon inte delade partiets värderingar.

---

³¹ Sörbom 2002 s 25, 7.

Fokusgruppen ansåg att bilden som ges i intervjuerna stämmer relativt väl med deras erfarenhet, att många inte har politik i familjen. Dock menade deltagarna att det politiska arvet kan variera kraftigt beroende på parti och att det exempelvis inom kristdemokraterna troligtvis är fler från politikerfamiljer då man ofta ”ärver ett helt paket” inklusive kyrkligt engagemang. Fokusgruppen betonade också att även om politiskt engagemang finns i familjen så är det ett stort steg att bli förtroendevald. Det måste därför ändå vara ett aktivt val.

Dalarnas forskningsråds studie av unga vuxnas situation i Dalarna visar att föräldrars utbildningsnivå påverkar ungas politiska intresse. Intresset är högre bland svarande med minst en förälder med akademisk utbildning.³² Vi har i intervjuerna inte frågat efter föräldrars utbildningsnivå. Däremot kan vi se att relativt många av de intervjuade själva har läst eller börjat läsa på universitet eller högskola. Det gör det rimligt att anta att många kommer från familjer där en eller båda föräldrarna har akademisk bakgrund, då detta är ett samband som visats i tidigare studier.³³

Föreningsliv

En stor andel av de intervjuade berättar att de har varit engagerade i andra organisationer innan de blev politiskt engagerade. Det vanligaste är att de har varit aktiva i någon idrottsförening men inte engagerat sig i styrelsen. Några lyfter fram sina erfarenheter från elevråd och kyrkligt engagemang. Ett fåtal säger att de kommit in på den politiska banan via ett fackligt engagemang. Bara några enstaka har inte några som helst tidigare erfarenheter av föreningsengagemang. Många forskare talar just om föreningslivets betydelse för en demokratisk skolning, ”att ett rikt föreningsliv understödjer ett vidare ansvarstagande för det gemensamt angelägna”.³⁴ Samtidigt är det en tydlig trend att ungas deltagande i samhälls- och föreningsliv minskar överlag.³⁵ Det väcker frågan om ökade satsningar på att stärka föreningslivet i avseende på att rekrytera och behålla unga medlemmar möjligen skulle kunna ge återklang i form av fler unga politiker.

Intressant är att bara en handfull av intervjupersonerna i vår studie framhåller ungdomsförbundens betydelse för sitt val att engagera sig partipolitiskt. Vi kan se flera tänkbara anledningar till att så få fäster vikt vid ungdomsförbunden. En kan helt enkelt vara att en del av informanterna fortfarande är engagerade i ett ungdomsförbund. Engagemanget i ungdomsförbundet är då kanske inget de ännu aktivt reflekterar över och därför inte talar om. En annan anledning skulle kunna vara att ungdomsförbunden i första hand har ett nationellt perspektiv och att det därför inte är samma ungdomar som väljer att engagera sig där som väljer den lokala och regio-

---

³² Möller, Stålgren Lind, Lind och Kåks 2008, s 25.

³³ Ranehill 2002 s 9.

³⁴ SOU 2001:48, s 224.

³⁵ Ungdomsstyrelsen 2007:6.

nala politiken. En tredje orsak skulle kunna vara att ungdomsförbunden saknar representation i många av Dalarnas mindre kommuner.

En av deltagarna i fokusgruppen var kritisk och menade att ungdomsförbunden håller på att spela ut sin roll då unga inte längre är intresserade av att ”köpa hela paketet”. Personen anser istället att man bör bilda internetbaserade ”lokalavdelningar”, alltså sammanslutningar inte utifrån geografisk bas utan utifrån vilken fråga som drivs, t.ex. trafficking.

Även om det första intrycket vid intervjuerna var att många av politikerna hamnat på sina förtroendeposter av en slump kan man alltså se att de allra flesta ändå på något sätt socialiserats in i politiken via olika sociala sammanhang som de har rört sig i. Det kan ha varit genom informella nätverk, i första hand familjen, där samhällsfrågor och politik diskuterats, eller genom formella nätverk såsom idrottsföreningar, kyrka och fackförbund.

Gemensamt för flertalet informanter är att de uttrycker en tydlig vilja att påverka. Det tycks vara den främsta drivkraften för det politiska engagemanget bland intervjupersonerna. Få säger sig dock ha varit inriktade på att göra politisk karriär och få säger också att de haft någon direkt nytta av sin tid som politiker; det tycks till exempel inte vara värdefullt att kunna hänvisa till sådana erfarenheter i ett cv. Är det så att den huvudsakliga drivkraften är att påverka och göra skillnad blir det naturligtvis centralt att studera hur politikerna faktiskt ser på politiken och på sitt uppdrag.

5. Upplevelser av det politiska livet

Hur den unga politikern upplevt sin tid som förtroendevald påverkar givetvis valet att lämna ett uppdrag, men det påverkar också sannolikheten för att personen senare i livet ska återuppta sitt engagemang. Det gäller oavsett om det handlar om politiken i sig eller hur politiken påverkar livet i övrigt. Centrala teman i intervjumaterialet i relation till detta är informanternas upplevelser av den politiska kulturen, kravet på partiloyalitet, ideologi kontra sakfrågor, den kommunala organisationen, lärande samt betydelser av ålder, kön och etnicitet.

Den politiska kulturen

De intervjuades upplevelser av politiken varierar kraftigt. Vissa säger om det politiska livet att det var ”öppet och lätt att komma in” medan andra talar om ”stängda klubbar för inbördes beundran”.

Stämningen i partiet var väldigt öppen... Jag förvånades över att det var så lätt att göra sin röst hörd och att vägarna kändes snabba. Men det gäller främst i partiet, det går trögare i nämnderna. (Man, 32 år)

Citatet ovan kommer från en man på 32 år som har varit engagerad i en medelstor dalakommun. I likhet med flera av de ”äldre” unga männen har han en bild av att det är relativt enkelt att påverka. Motsatt skulle man kunna anta att de ”yngre” unga kvinnorna upplever det som svårt att påverka. Så är dock inte fallet, utan det är ”äldre” unga kvinnor som uttrycker störst frustration. En kvinna berättar: *Jag hölls också tillbaka av en äldre man som trots att jag hade fler röster tog första positionen. Jag fick höra att jag skulle vara hemma och ta hand om barnen. (Kvinna, 35 år)*

Ett traditionellt manligt politikerideal ställs i kvinnans berättelse mot en traditionell kvinnoroll. Den manliga politiker hon berättar om tilldelar den manliga politikern som idealtyp en självklar offentlig maktposition, medan kvinnan som idealtyp hänvisas till den privata sfären. Manligt och kvinnligt konstrueras här inte bara i relation till varandra i form av en horisontell könsuppdelning, utan också genom en vertikal uppdelning där mannen är överordnad och kvinnan underordnad. Kontentan av berättelsen är att en kvinna som tar klivet ut i offentligheten har överskridit gränsen för vad en kvinna ”är”.³⁶ Flera andra av informanterna, både kvinnor och män har erfarenhet av liknande händelser. Ingen av de yngre kvinnorna ger dock uttryck för något sådant, vilket kan tolkas som att de genom sin ungdom skiljer sig

---

³⁶ Jfr Nilsson 2008.

så mycket från idealtypen att de inte utgör något hot mot en sådan genusordning. I stället utsätts de som unga kvinnor för en positiv särbehandling. Detta kommer att diskuteras mera längre fram i texten.

Det framkommer i intervjuerna att intervjupersonernas upplevelser av det politiska livet inte bara skiljer sig beroende på ålder och kön. De är också avhängiga av om man tillhör ett styrande parti eller sitter i opposition. Möjligheten till påverkan upplevs inte förvånande som mindre av oppositionspolitiker, samtidigt som vissa menar att politik kan kännas trögare i ett styrande parti då en sådan position ställer större krav på samsyn.

Något som förvånade? Det var just att partiet var väldigt trevligt och tillmötesgående och man lyssnade fast jag var ung. Det är också något jag ser i kommunpolitiken överlag, även fast jag bara kan tala för min kommun, att det är en väldig lyhördhet för unga – åtminstone initialt. Sen vet jag inte hur det är när avgörande beslut ska fattas. Men det kändes givande att vara med. I lokalpolitiken är det kul att det verkligen var nära saker som diskuterades, man kunde komma in i diskussionen och visste vad det handlade om. Jag kände att jag hade något att bidra med och det var kul och en drivkraft. (Man, 29 år)

Även om det unge mannen ger en positiv bild så sätter han också fingret på något som även kommer fram i flera andra intervjuer: unga är oerhört välkomna och deras första intryck är ofta väldigt positiva men efter ett tag kommer känslan av att makten trots allt är begränsad till ”ett gäng gubbar som alltid varit med”. Både kvinnor och män talar om politiken som trög, instängd, gubbig och utan nytänkande. De som ändå anser att de faktiskt kan påverka säger att det krävs mycket tid och energi för att kunna göra det, och därtill gärna vassa armbågar. *Jag kunde påverka men fick ta mycket skit och blev nedvärderad. Det var alltid en kamp och jag fick skrika högre än alla andra för att höras. (Kvinna, 24 år)*

En annan bild som kommer fram i intervjuerna är att landstingspolitiken uppfattas som tyngre än kommunpolitiken. En av de intervjuade, aktiv under många år och med erfarenhet från båda typerna av uppdrag, säger så här: *Min möjlighet att påverka landstingsfullmäktige var i princip noll. Det var helt tjänstemannastyr, det är jag övertygad om. Om jag ska kunna sätta mig in i det jag behöver för att kunna påverka landstingsfullmäktige, då är det ett heltidsarbete. Man kan inte komma som fritidspolitiker på landstingsfullmäktige och bara ha läst handlingarna. Där krävs sån förförståelse så möjligheten att påverka i ett sånt sammanhang är väldigt begränsad om det inte finns en beredskap i partiet eller för nykomlingar. (Kvinna, 32 år)*

Hur de unga politikerna ser på politiken, partiet och möjligheten till påverkan är också avhängigt vilken typ av uppdrag de haft. En kvinna säger så här om sitt uppdrag: *Med tanke på den tid som jag la ner hade jag hellre varit ordinarie, som ersättare blir det lätt att man inte känner samma engagemang. (Kvinna, 30 år)*

Bland de intervjuade är det få som har haft ordförandepositioner. Många har varit ersättare. Situationen är densamma i landet som helhet. I en studie från Sveriges

Kommuner och Landsting från 2005 är den typiske ordföranden en svenskfödd man i åldern 49–64 år.³⁷ Det kan ses som självklart att man som ung börjar som ersättare och sedan i takt med att man växer in i rollen får andra uppdrag. Mot bakgrund av vad som framkommit i vår studie kan detta dock utgöra ett problem. Om unga lämnar politiken för att de uppfattar påverkansmöjligheten som liten kan tilldelandet av uppdrag ses som ett problem, då möjligheten till påverkan rimligtvis till viss del är kopplad till typ av uppdrag/position, där en ordförandepost i alla fall formellt sett innebär mest makt.

Kravet på partiloyalitet

Hur viktigt är det att vara lojal mot partiet? Om enskilda politiker alltid skulle ha en egen agenda skulle partiets förmåga att driva frågor försvagas kraftigt. Samtidigt kan krav på partiloyalitet få de förtroendevalda att se sitt uppdrag som meningslöst. Det kan ibland, som några av intervjuade framhåller, få fullmäktige att framstå som en ”välregisserad teater”.

Det går i linje med ett av resonemangen som fördes i fokusgruppen där en erfarenhet var vikten av ”rätt” åsikter. Som förtroendevald ska man vara en tillgång för partiet och inte ställa till besvär. Samtidigt ses partiloyalitet ofta som självklar och inte särskilt problematisk. Som exempel gav en av deltagarna framställandet av motioner: *Sen är det ju ett stopp på vägen som många partier har, att motionen ska godkännas i partigruppen innan den lämnas in. Och det här är också partipiskan lite grann. Man kan ju inte skriva vad som helst. Tycker majoriteten en sak då vill man ju inte att en person ska kunna komma och lämna in vad som helst. Och det kan ju vara lite då att man vill hålla ungdomarna lite kortare, ha koll på vad dom skriver. Men det tror jag bara är en bra instans, att det tas upp i partigruppen innan. Men jag kan tänka mig att en del tycker att det är stopp där då, om man brinner för något.* (Kvinna, 32 år)

En annan av deltagarna i fokusgruppen gav sin bild av problemet med partiloyalitet: *Det har blivit ett problem i min kommun, för oss som sitter i opposition, där allting redan är bestämt. Fullmäktige har aldrig några diskussioner. Ibland kanske någon vill upp och markera men det är bara ett spel för gallerierna. Och vi har också problemet att det är jäkligt många politiker som öppnar sina kuvert med handlingar på sammanträdet och sen bara röstar med sitt parti. ...Och det blir ju att man känner en maktlöshet själv då. Sen har vi ett undantag... Men det är en fråga på tio år, annars är det alltid partilinjen och ingen möjlighet att påverka i fullmäktige.* (Man, 28 år)

Här kommer vi också in på det som tas upp i ett senare kapitel, den kommunala organisationen och då bland annat fullmäktiges handlingsutrymme i beslutsprocessen. Samtidigt berörs en annan fråga, att många av intervjupersonerna talar om äldre politiker som dåligt pålästa och som att de inte alltid tycks ta sitt uppdrag på allvar.

---

³⁷ Sveriges Kommuner och Landsting 2005 s 10.

Detta är i intervjuerna ett återkommande svar på frågan om det var något som förvånade när man klev in i politiken. Även om flera av de intervjuade påtalar vikten av att vem som helst, oavsett formell kompetens, ska kunna bli förtroendevald så är de också kritiska till att många förtroendevalda som de ser det inte lägger ned tillräckligt mycket arbete och engagemang i uppdraget. Det är givetvis anmärkningsvärt att många av de intervjuade anser de äldre politikerna vara oförberedda och oengagerade. Samtidigt kan man fråga sig om unga kanske har för höga krav på såväl sig själva som andra förtroendevalda och att det skulle kunna vara en förklaring till att många yngre efter ett tag inte längre orkar och därför lämnar sina uppdrag.

Ideologi och kommunala sakfrågor

Det pratas aldrig ideologi utan det handlar bara om ett gäng lomboörda gummor och gubbar som sitter och säger samma saker som dom gjort i hur många år som helst. (Man, 35 år)

Informanten som citeras ovan saknar en ideologisk dimension i kommunpolitiken. Politik konstrueras i hans berättelse som närsynt och stagnerad. Gänget med ”lomboörda gummor och gubbar” får personifiera den brist på förnyelse han ser. Generationstillhörighet framstår som en del av problemet. Flera av de intervjuade uttrycker på liknande sätt en besvikelse över att kommunpolitiken i så hög grad tycks handla om sakfrågor på bekostnad av ideologisk diskussion. Andra är inte fullt så kritiska men ser det ändå som ett problem: *När man kommer som ny är det en övergång där man går från dom stora ideologiska frågorna till det mer konkreta, typ förändra en park, och där måste man lära sig att kompromissa. (Man, 25 år)*

Många uttrycker alltså att det är för mycket ”petande i detaljer” och för lite prat om visioner. Kopplat till detta säger också många att de förvånades över hur vissa konflikter fick orimliga proportioner trots att det ofta handlade om småsaker.

Gissur Ó Erlingsson menar att avsaknaden av en ideologisk dimension i kommunpolitiken kan ha med den statliga styrningen av kommunerna att göra. Han frågar sig om inte en förstärkning av det kommunala självstyret skulle stärka partiernas (och därmed de förtroendevaldas) roll i kommunerna och öka utrymmet för ideologisk politik.³⁸ Det har att göra med hur den kommunala organisationen ser ut. Den kommunala organisationen utgör ett tema i intervjumaterialet och diskuteras i nästa avsnitt.

Den kommunala organisationen

Möjligheten att påverka är i det närmaste obefintlig. Politiken är väldigt toppstyrd. Det är några få starka individer som driver politiken. (Man, 35 år)

---

³⁸ Erlingsson 2008, s 109.

Relationerna mellan fritidspolitiker, arvoderade politiker och tjänstemän framstår i intervjuerna som problematiska. Flera av de intervjuade tycker att deras möjligheter att påverka begränsas av att kommunstyrelsen och tjänstemännen har en så stark ställning. Många beslut fattas i praktiken redan på tjänstemännens bord, eller i kommunstyrelsen. Samma bild framträder i diskussionerna med fokusgruppen. Som en av deltagarna uttryckte det: *När det inte gäller motioner, där är möjligheten att påverka i realiteten noll. Vem är jag att komma mot en samhällsvetare som är väl insatt? Jag kan tycka i detalj, om vissa formuleringar, men annars är det väldigt svårt.* (Kvinna, 32 år)

I likhet med kvinnan som citeras ovan kan man hos en del av informanterna ana en frustration gentemot tjänstemännen. Flera uttrycker exempelvis att fullmäktiges arbete ofta bara handlar om att säga ja eller nej till tjänstemännens förslag. Några av våra informanter säger sig ha upplevt hur beslut tagits i informella forum istället för på den politiska arenan, till exempel på golfbanan eller i bastun. Utifrån detta är det inte svårt att tänka sig att de förtroendevalda som inte har tillgång till dessa informella forum kan uppleva sitt uppdrag som meningslöst. *Jag blev förvånad över att mycket verkade bestämmas inofficiellt, saker var redan klara innan röstningen.* (Kvinna, 22 år)

I kommunallagen görs ingen åtskillnad mellan fritidspolitiker och arvoderade politiker men förutsättningarna att utöva förtroendeuppdrag skiljer sig ändå kraftigt. Detta påverkar också politiken, på gott och ont. De arvoderade politikerna kan spela en viktig roll för ökad stabilitet och drivkraft men de kan också hämma och begränsa handlingskraften hos fritidspolitikerna. Ett tecken på denna utveckling är att man på många håll minskar antalet förtroendeuppdrag och nämnder vilket delvis tenderar att leda till en uppdragskoncentration där hel- och deltidspolitiker får allt fler uppdrag i förhållande till fritidspolitiker.³⁹ Medan förtroendemannakåren sedan 1980-talet minskat har tjänstemannakåren samtidigt ökat. Även beslut som tidigare var politiska har i allt större utsträckning övertagits av tjänstemännen.⁴⁰

Mycket pekar också mot att kommunstyrelserna har fått en allt starkare roll på bekostnad av fullmäktige och nämnder. Ett tecken på fullmäktiges minskade betydelse är att antalet sammanträden i fullmäktige har minskat. Enligt SOU 2001:48 samlas man i vissa kommuner så sällan som varannan månad. Förklaringen till detta sägs vara ärendebrist. Det indikerar att vissa frågor inte ens kommer upp på dagordningen, något som i sig tyder på brister i demokratin.⁴¹

Sveriges Kommuner och Landsting genomförde år 2005 en enkätstudie om hur förtroendevalda i 17 kommuner såg på sina uppdrag. Resultatet ligger väl i linje med de från vår undersökning. Studien visade bland annat att de förtroendevalda ansåg att den politiska makten är för starkt koncentrerad till kommunstyrelsen och dess ordförande, men också att de upplever tjänstemännens makt som för stor i förhållande till politikernas. Respondenterna uttryckte en önskan att ge kommunfullmäk-

---

³⁹ Erlingsson 2008 s 48.

⁴⁰ SOU 2001:48 s 142.

⁴¹ SOU 2001:48 s 168.

tige, men också nämnderna, ett ökat inflytande.⁴² Bland de förtroendevalda som ingick i studien uppgav också hela 58 procent att politikerrollen ofta begränsades till att godkänna tjänstemännens förslag. Variationen mellan kommunerna var dock stor.

Man kan naturligtvis fråga sig varför det är viktigt med fritidspolitiker. Det kanske främsta argumentet är att dessa utgör en viktig länk mellan den kommunala organisationen och medborgarna.

Lärande

En viktig aspekt som många av de intervjuade tar upp är den tid det tar att lära sig det politiska språket och processen.

Långa beslutsvägar kan vara frustrerande men är säkert bra. Det är en läroprocess och det är lätt att bli negativ när man om och om igen får avslag för att man inte lärt sig hur man ska skriva motioner och hur man ska formulera sig. (Man, 23 år)

Detta diskuterades också i fokusgruppen. Deltagarna framhöll då ungdomsförbundens lärande funktion. De menade att uppdraget som förtroendevald kan vara lättare att sätta sig in i om man först engagerat sig i ett ungdomsförbund. Vidare beto- nade deltagarna i gruppen behovet av en mer tillåtande stämning samt att tjänstemännen måste bli bättre på att stödja och underlätta för de förtroendevalda i deras arbete. En av deltagarna i gruppen påtalade vikten av lättbegripliga beslutsunderlag just för att olika sociala grupper, som exempelvis unga, ska kunna tillgodogöra sig informationen. Enligt honom är underlagen idag alldeles för komplicerade och han menar att tjänstemännen här har ett stort ansvar. Detta går i linje med SKL:s studie där exempelvis nästan var fjärde förtroendevald tycker att de skriftliga besluts- underlagen är svåra att förstå.⁴³

Många av de avhoppade unga politikerna säger att de inte var tillräckligt för- beredda för sitt uppdrag och att det tog lång tid att sätta sig in i den byråkratiska processen.

För mig var det mest att jag var oförberedd. Jag hade inte så mycket kunskap och fick inte så mycket stöd. Stämningen borde vara mer inbjudande men politiken bygger väl på att folk är osams. (Kvinna, 22 år)

På frågan om de har haft någon nytta av sin tid som förtroendevald i andra sam- manhang efter avhoppet svarar många av intervjupersonerna att tiden som politiker har givit dem en ökad förståelse för såväl den demokratiska processen som den kommunala organisationen. En kvinna svarar så här: *Jag kommer säkert ha nytta av det.*

---

⁴² Sveriges Kommuner och Landsting 2005 s 8.

⁴³ Sveriges Kommuner och Landsting 2005, s 14.

Det är bra att veta hur en kommun är uppbyggd. (Kvinna, 23 år) Detta säger visserligen ingenting om vilka förkunskaper personen hade innan hon blev politiker och det är självklart en nyttig erfarenhet att uppleva politiken personligen. Dock ger denna och andra intervjuer en känsla av att många unga saknar grundläggande kunskaper om det politiska systemet. Ungdomsstyrelsen betonar i en ny rapport värdet av utbildning i demokrati för att öka det politiska deltagandet. Sådan utbildning bör riktas mot skolungdomar men också mot demokrati- och ungdomssamordnare i kommunerna.⁴⁴

Den 22-åriga kvinna som citeras ovan lyfter fram ytterligare en viktig aspekt utöver att hon som ny i politiken var oförberedd och saknade kunskap, nämligen behovet av stöd. Säkert skulle det gå att korrigera en del felaktiga förväntningar och brister i kunskap om partier och tjänstemän tog ett större ansvar för att lotsa unga förtroendevalda in i politiken.

Betydelser av ålder, kön och etnicitet

De intervjuade tillhör den i politiken underrepresenterade gruppen unga, kvinnorna utgör i sin tur ytterligare en grupp underrepresenterade. Bland de avhoppade unga politikerna finns bara ett par med utomnordisk bakgrund, ytterligare en underrepresenterad grupp. Vi kommer här att gå in på om och i så fall på vilka sätt intervjuersonerna talar om sig själva som unga, kvinnor och invandrare och om de upplevt någon form av särbehandling kopplad till detta.

Materialet innehåller många exempel på att partierna gärna vill öka ungas representation, och då i synnerhet unga kvinnors. En kvinna berättar om hur det var när hon kom in i politiken: *Om man passar in i dom behov som gruppen eller partiet eller nämnden har, då är det lättare att komma fram. T.ex. jag som ung kvinna var ju otroligt välkommen, var sågod och räkmacka. Högt upp på riksdagslistan och gör vad du vill, inom partiet då och lika i ungdomsförbundet. Medan det fanns andra som började samtidigt som jag, killar och kanske inte lika outspoken men precis lika duktiga, de kom inte alls fram på samma sätt. Det är inne att vara ung tjej, det är det partierna söker. Då är man ett feministiskt parti.* (Kvinna, 32 år) En annan av intervjuersonerna har liknande erfarenheter i egenskap av förtroendevald med utomeuropeisk bakgrund: *Dom var väldigt på att jag skulle ställa upp i valet, det var ju ett sätt för dom att vinna röster från t.ex. invandrare. Och i den frågan hade dom ju ingenting.* (Man, 22 år)

Variationen är stor när det gäller hur de intervjuade ser på betydelser av ålder och kön. En del säger sig i likhet med kvinnan ovan ha blivit mycket väl bemötta i egenskap av att de är unga och unga kvinnor. Men många talar också om en känsla av att partierna är angelägna om att få in unga, och kanske i synnerhet unga kvinnor, i första hand för att förbättra sin image. En ung kvinna uttrycker det så här. *Vi var*

---

⁴⁴ Ungdomsstyrelsen 2009.

flera unga som kom in ungefär samtidigt och det mottogs väldigt positivt. Efter ett tag kom känslan att det mest var bra på papperet. Vissa lyssnade och visade sitt stöd. Andra verkade slå ner direkt bara för att man var ung och saknade erfarenhet. Jag tycker egentligen att eftersom jag drev ungdomsfrågor och var ung så var väl jag den som hade mest erfarenhet av det. (Kvinna, 24 år)

Denna kvinna ser sig själv som en representant för ungdomsgruppen. Hon förutsätter också att hon som ung både besitter särskilda erfarenheter och företräder särskilda intressen. Samtliga tre aspekter av social representativitet som Hernes för fram kommer alltså till uttryck i intervjun med henne.⁴⁵

Att döma av intervjuerna tycks alltså partierna sträva efter en ökad social representativitet. Vad gäller kön är kvantitativ jämställdhet ett ideal. Den kvalitativa jämställdheten verkar det dock vara sämre med. Den här unga mannens beskrivning är talande för många av de intervjuades upplevelser: *Det här att det är en trend, att det ser bra ut att ha unga tjejer på listor... som jag upplever det i min kommun så ser det ju väldigt bra ut med fördelning och så. Sen deras roll när dom kommer in i politiken är totalt... dom sitter helt tysta, dom hörs och syns inte. Det ser bra ut i statistiken men sen är det ändå samma gubbar som suttit i alla år som driver igenom saker och sköter snacket. Och som är med på alla viktiga möten, i kommunstyrelsen och så där.* (Man, 28 år)

Som tidigare sagts är det en utbredd uppfattning bland intervjupersonerna att makten i stor utsträckning ligger hos kommunstyrelsen. Få, närmare bestämt fem, av de intervjuade har haft en plats där. Av dem är det fyra män som varit ordinarie eller ersättare och en kvinna som varit ordinarie i en kommunstyrelse. Här kommer en klar vertikal könsarbetsdelning till uttryck, där män oftare än kvinnor innehar höga politiska poster. Vi har tidigare konstaterat att män oftare än kvinnor innehar ordförandeposter. Flera av de kvinnliga intervjupersonerna har erfarenheter av att ha blivit omsprungna av manliga politikerkollegor. En kvinna berättar: *En ung kille kom in samtidigt och han blev direkt invald och först vice ordförande, sen ordförande i sin nämnd på väldigt kort tid. Själv blev jag nominerad av min ordförande men nedröstad av dom andra. Män verkar bli mer betrodda helt enkelt.* (Kvinna, 24 år)

Undersökningar visar att det inte bara finns en vertikal utan också en horisontell fördelning mellan kvinnor och män, där kvinnor är överrepresenterade i nämnder som jobbar med vård och omsorg samtidigt som de är underrepresenterade i framförallt teknik- och miljönämnder.⁴⁶ Mönstret avspeglas bland de intervjuade. Vanligast är att informanterna har haft uppdrag i barn- och utbildningsnämnder samt inom kultur och fritid. Här syns inga direkta skillnader mellan könen. Vi kan därmed se att fler män sitter i teknik- och byggnadsnämnder medan fler av kvinnorna haft uppdrag inom den sociala sektorn.

En undersökning av social representativitet gjord av Hanna Bäck och Richard Öhrvall 2004 visar att det i kommuner där socialdemokraterna, vänstern och miljö-

---

⁴⁵ Hernes 1987 refererad i Bäck & Öhrvall 2004, s 12.

⁴⁶ Bäck & Öhrvall 2004, s 37.

partiet har en hög andel mandat också finns en högre andel kvinnor och utrikesfödda. Det kan tyda på att social representativitet är viktigare för vissa partier.⁴⁷ Vi har här inte undersökt olika partiers sociala representativitet, men om man ser till intervjupersonerna är det något fler män som tillhör borgerliga partier, medan kvinnorna i något högre grad återfinns i övriga partier. Förmodligen är Bäck och Öhrvalls resultat tillämpliga också på Dalarna, även om det inte med säkerhet går att säga utifrån intervjuerna.

Det finns de av informanterna som säger att de inte upplevt någon åldersdiskriminering, dock påtalar många av dem ändå vikten av erfarenhet i de politiska diskussionerna. Det råder ingen tvekan om att erfarenhet, vilken ofta men långt ifrån alltid kommer med stigande ålder, värderas väldigt högt: *Framförallt i nämnden så kändes det som att dom tyckte det var kul att det kom in unga. Jag togs emot bra tycker jag. Ålder? Spontan skulle jag säga nej, att det snarare är vilken personlighet och vilka relationer som man skapar. Men samtidigt, med åldern kommer en viss pondus som kanske inte ifrågasätts lika lätt. Men jag tror att det mer handlar om erfarenhet än ålder.* (Kvinna, 23 år)

Intervjupersonerna har alltså erfarenheter av att ha blivit bemötta som *unga* och/eller *kvinnliga* politiker, samt även i något fall som politiker med invandrarbakgrund. Det är otvetydigt så att partierna värdesätter rättviseaspekten av social representativitet, den aspekt som mer än något annat ger legitimitet åt det demokratiska systemet. Informanternas erfarenhet är dock att det hela ofta stannar där. Att unga politiker ger legitimitet åt systemet sätts före deras möjligheter till verkligt inflytande.

---

⁴⁷ Bäck & Öhrvall 2004 s 43.

6. Vägar bort från politiken

Ofrivilliga avhopp från politiska uppdrag sker vanligtvis i samband med val där en kandidat i val eller i partiets interna nomineringsprocess inte får fortsatt förtroende. I materialet finns enstaka exempel på ofrivilliga avhopp bland de intervjuade. Exempelvis berättar en man: *Eftersom vi fick så få röster var dealen att jag skulle sitta de första två åren och därefter ge plats åt det andra partiet. Annars hade jag absolut fortsatt.* (Man, 32 år) Frivilliga avhopp, vilket är det den här studien fokuserar på, innebär att den förtroendevalda själv väljer att lämna politiken. Frivilliga avhopp kan ske i samband med val, men aktuellt för den här studien är förtida avhopp.⁴⁸

Det som i den här undersökningen framstår som den vanligaste orsaken till att unga förtroendevalda lämnar sina uppdrag är flytt från kommunen. Näst vanligast är olika typer av familjeskäl samt tidsbrist. Dessa tre typer av orsaker kan alla kategoriseras som privata skäl. Relativt få har lämnat politiken av orsaker som har med själva uppdraget som politiker att göra och som därför kategoriseras som politiska skäl. Framförallt är det bristande möjligheter till påverkan som i de fallen orsakat avhoppet. Som vi kommer att visa går det dock i många fall inga klara gränser mellan privata och politiska skäl, utan de går oftast i varandra.

Flytt

De av intervjupersonerna som har lämnat sina politiska förtroendeuppdrag i samband med en flytt, har flyttat på grund av studier eller jobb i en annan kommun. Den som skriver sig i en annan kommun är per definition inte valbar/kan inte behålla ett förtroendeuppdrag i den tidigare hemkommunen. Detta är viktigt att ha i minnet, eftersom det i sådana fall kan handla om ett ofrivilligt avhopp. Ungefär hälften av de intervjuade anger flytt som huvudskäl till att de lämnat politiken. *Jag fick jobb i Stockholm och flyttade dit.* (Man, 32 år) Att unga människor flyttar är inte förvånande. Inte minst ökade utbildningskrav gör det nödvändigt för de flesta unga från mindre kommuner att åtminstone för en tid lämna uppväxtorten. Mycket flyttbenägna är också unga vuxna som är antingen arbetslösa eller sysselsatta i arbetsmarknadsåtgärder. Positionen på arbetsmarknaden har även den betydelse för ungas benägenhet att flytta. Deltidsarbetande och arbetstagare med tillfälliga anställningar flyttar i högre grad än heltidsarbetande och tillsvidareanställda. Också den sociala bakgrunden är viktig för ungas flyttbeslut. Unga med medelklassbakgrund flyttar i högre grad än unga med arbetarklassbakgrund, bland annat genom att de är mer ut-

---

⁴⁸ SOU 2001:48 s 145 f.

bildningsbenägna. Valet att flytta är också starkt sammanvävt med klassbundna föreställningar om vad som är självklart och naturligt för en ung människa att göra. Bland medelklassungdomar och deras föräldrar uppfattas det, i enlighet med den dominerande individualiserings- och storstadsnormen, som självklart att unga flyttar efter avslutad grund- eller gymnasieskola. Bland arbetarklassungdomar och deras föräldrar uppfattas det istället som mer naturligt att ungdomar stannar.⁴⁹ Att så många av de unga politikerna flyttat under innevarande mandatperiod hänger förstås ihop med att de befinner sig i en livsfas då de ännu inte etablerat sig fullt ut i samhället. Studier och tillfälliga arbeten väntar många av dem. Samtidigt är det viktigt att ha i minnet att flyttmönstren alltså också har sociala förtecken. Det är rimligt att anta att många av de unga politikerna kommer från medelklasshem där det betraktas som självklart att flytta.

Det intressanta är att många av dem som säger att de lämnat politiken på grund av en flytt samtidigt säger att de kanske inte fortsatt sitt uppdrag även om de bott kvar. Flytten har med andra ord sannolikt gjort det lättare för dem att lämna politiken än det annars skulle ha varit. Vissa uttrycker detta mycket tydligt. *Jag fick jobb och flyttade till Stockholm. Men jag tror inte att jag hade grejat fyra år... man togs inte riktigt på allvar om man inte var medelålders man.* (Kvinna, 24 år) Kvinnan som citeras har alltså slutat av privata skäl, men det finns samtidigt ett underliggande skäl, nämligen att hon inte tycker sig kunna påverka, något hon kopplar till en traditionell genusordning. På samma sätt resonerar flera andra av informanterna. När intervjupersonerna svarar på frågan om varför de tror att unga i allmänhet lämnar sina uppdrag framträder en stark föreställning om att inopolitiska förhållanden spelar stor roll för ungas beslut att kliva av. Även om många av intervjupersonerna tror att flytt är en viktig orsak till den höga andelen avgångna unga ledamöter är det fler som talar om tröghet i systemet, tungrodd byråkrati och svårigheter att påverka. Många talar också om felaktiga förväntningar och att unga kanske tar på sig fler och större uppdrag än de klarar eller har tid till.

En av intervjupersonerna poängterar att det inte är helt accepterat att avsäga sig ett förtroendeuppdrag, medan ingen kan invända mot en flytt. Kvinnan ifråga berättar hur hon när hon valdes in fick skriva på ett kontrakt att hon skulle sitta mandatperioden ut. När hon sedan på grund av flytt kombinerat med familjeskäl avgick möttes det med liten förståelse från partiet. *Det är inte lätt att komma och säga att man ska sluta sitt uppdrag, flytt är nästan det som krävs tycker jag. Ska man bo kvar, då ska man nästan ha gått in i väggen eller fått trillingar på en gång... lite så är det.* (Kvinna, 32 år)

Mot bakgrund av detta är det naturligtvis också intressant vad som händer för den som lämnat politiken i samband med en flytt. Fortsätter den unga politikern sitt politiska engagemang på den nya bostadsorten? De som sett flytten som en utväg väljer naturligt nog inte att engagera sig på den nya bostadsorten. Samtidigt är det få

---

⁴⁹ Svensson 2006, Kåks & Westholm 2006, Kåks 2007.

bland dem som överlag har positiva erfarenheter som fortsätter engagemanget på den nya orten, även om flera säger att tankarna finns där. Många hänvisar till tidsbrist som en anledning till att de inte engagerat sig på nytt. Möjligen är hindren större när det gäller att ta sig in i politiken på en ny och ofta större ort. Några av de intervjuade är dock inflyttade till Dalarna och de talar alla om att det var överraskande lätt att komma in som helt ny i en kommun.

Tid och familj

De näst vanligaste skälen till avhopp kan sorteras in under rubrikerna familjeskäl och tidsbrist. Dessa tycks ofta vara starkt kopplade till varandra. Omkring en fjärdedel av informanterna hänvisar till något eller en kombination av dessa två skäl. Exempelvis konstaterar en man: *Det är väldigt tidskrävande. Man måste mer eller mindre ha politik som hobby och vara beredd att lägga ner väldigt mycket tid.* (Man, 32 år)

Enligt en rapport gjord av Svenska Kommunförbundet som presenteras i SOU 2001:48 lägger kommunalt förtroendevalda ner i snitt tio timmar i veckan på sitt uppdrag.⁵⁰ Deltagarna i vår fokusgrupp menar att tiden man lägger ner är omfattande, dock något lägre än tio timmar per vecka. Antalet timmar varierar sedan beroende på vilken typ av uppdrag man har och om man också har stora åtaganden inom partiet. Utöver den tid uppdraget tar säger sig också alla lägga mycket tid på att vara aktiva i olika Internetbaserade politiska forum.

Bäck och Öhrvall visar att även om det skett en viss ökning av uppdragskoncentrationen så är den ändå relativt låg. De allra flesta förtroendevalda har idag ett enda uppdrag, omkring en tredjedel har två uppdrag och drygt var tionde har tre eller fler. Uppdragskoncentrationen är något högre i Dalarna jämfört med det nationella genomsnittet.⁵¹ En genomgång av intervjuerna visar att många av informanterna har haft två eller fler uppdrag, alltså fler än genomsnittet. Det tycks vara så att de unga tenderar att dras in i ett engagemang som gärna blir för omfattande. *Många vill kanske prova på men partierna låter dig inte satsa på en fråga utan man ska köpa allt och engagera sig i allt vilket också tar mer tid än man tänkt sig.* (Kvinna, 28 år)

Det är de ”äldre” av intervjupersonerna i vår studie som i större utsträckning anger tidsbrist eller familjeskäl som orsak till avhoppet. Det är också något fler kvinnor än män som anger dessa skäl även om skillnaden är liten. Andra anledningar kan vara övergång till riksdagsuppdrag, att man varit med om en olycka och dödsfall i familjen. Ett liknande mönster framträder i SKL:s studie. Där anger 33 procent av de tillfrågade att de har svårigheter att kombinera det politiska uppdraget med arbete och studier. Skillnaden mellan män och kvinnor är liten medan åldern däremot tycks ha stor betydelse. Hälften av dem i åldern 18–32 år menar att det är svårt att kombi-

---

⁵⁰ SOU 2001:48 s 133.

⁵¹ Bäck & Öhrvall 2004 s 10. Se även bilaga 3 och 4.

nera politik med arbete och studier.⁵² I samma studie säger sig en fjärdedel ha svårigheter att kombinera politiken med privatlivet. Förtroendevalda i åldern 33–48 år säger sig ha svårast med detta. Det hänger rimligen samman med att de befinner sig i en livsfas då arbete och barn kräver mycket tid.

Tiden uppdraget tar är således en stor anledning till varför de unga vi intervjuat hoppar av politiken. Men intervjuerna pekar också på andra praktiska problem som att det för unga som ännu inte etablerat sig på arbetsmarknaden kan vara svårt att styra över sin arbetstid på det sätt som det politiska engagemanget ofta kräver. Någon talar också om ett krångligt system för att få kompensation för förlorad arbetstid.

Förtroendevalda har enligt kommunallagen (4 kap 11§) rätt till den ledighet från anställning som behövs för att kunna fullgöra sitt uppdrag. Att ta ledigt är svårare om man studerar eller, som en del unga gör, försörjer sig på ströjobb. Kopplad till detta är också frågan om den ekonomiska ersättningen. Medan hel- och deltidspolitikerna tjänar förhållandevis bra på sina uppdrag är det för de mer eller mindre ideellt arbetande fritidspolitikerna snarare så att de förlorar i inkomst. Det blir än tydligare om man är student och inte har någon egentlig arbetstid att få ersättning för.

Att politiskt engagemang kräver så pass mycket tid är problematiskt inte bara då det är en anledning till att förtroendevalda tvingas lämna sina uppdrag. Det är också troligt att alltför tidskrävande uppdrag stänger ute grupper av medborgare som annars skulle kunna tänka sig ta ett förtroendeuppdrag. Man kan fråga sig om tidsbrist ska ses som ett privat eller ett politiskt skäl till avhopp. Det handlar visserligen om hur man ser på sin tid och de prioriteringar man gör, men det finns också studier som pekar på att det kommunpolitiska uppdraget blivit mer krävande. Enligt Henry Bäck har tidsåtgången för kommunala förtroendeuppdrag ökat med omkring 40 procent mellan 1980 och 1993.⁵³

Politiska skäl

Framförallt vill jag lägga min energi där jag känner att jag kan påverka snabbare, och jag tror att jag kanske kan bidra med mer på annat sätt. Det politiska är ändå ganska trögt. (Man 33 år)

Bara sex av de 47 personer vi intervjuat säger att de lämnat politiken av skäl som kan betecknas som politiska. Politiska skäl kan handla om politikens arbetsformer men också om politikens innehåll. Bara en av de intervjuade säger att innehållet, att han inte längre höll med partiet, var den främsta anledningen till avhoppet. Fler är kritiska mot arbetsformerna och anger dessa som skäl för avhoppet. Det handlar då främst om hur man uppfattar det politiska systemet, vilket till stor del redovisats i

---

⁵² Sveriges Kommuner och Landsting 2005 s 28.

⁵³ Bäck 1993, s 38.

föregående kapitel. Vanligast är att systemet uppfattas som för trögt och möjligheterna till påverkan för små. *Visst att demokratin måste ha sin gång men det kan ju ta hundra år för en fråga att gå igenom. Man måste kunna förnya också. Och det kan ta sån tid trots att besluten i princip redan är tagna, det är mycket spel för gallerierna.* (Kvinna, 35 år) Som redan nämnts är det många av ”flyttarna” som beskrivit hur de upplevt stora brister i det politiska systemet.

En av de intervjuade, tidigare sittande i kommunstyrelsen och mycket kritisk till den politiska kulturen i kommunen, tar upp det faktum att de förtroendevalda har ett juridiskt ansvar och därmed kan ställas till svars rättsligt för de beslut som fattas. Om man, som den personen gjorde, upplever politiken som icke-fungerande kan detta ansvar kännas oerhört betungande.

Flera av de intervjuade ger uttryck för en motvilja att ”placera sig i ett fack”. En av informanterna svarar exempelvis att det är en anledning till att hon valt att inte engagera sig på den nya orten. En förklaring till minskat valdeltagande menar en del forskare vara att partierna har tappat greppet om väljarna samt att den traditionella höger-vänsterskalan har suddats ut. Nya dimensioner såsom ekologi, centralisering kontra decentralisering och feminism har tillkommit. Detta syns inte minst i väljarnas ökade rörlighet. Allt färre ser sig som anhängare av ett parti, och en följd av detta skulle kunna vara att man helt avstår från att rösta eller engagera sig i ett parti.⁵⁴

Det behöver inte enbart vara så att unga är mer motvilliga att låta sig placeras i fack, det kan för denna grupp också vara svårare. Många av våra värderingar formas under ungdomen och trots en känsla av att vilja engagera sig partipolitiskt behöver man inte alltid vara säker på var man hör hemma, något som framkommer i ett antal intervjuer. Att man som ung inte riktigt vet var man står politiskt anges också i intervjuerna som svar på varför man tror att andra unga lämnar sina uppdrag.

Sörbom, som har studerat politiskt engagemang i olika generationer, ser skillnader vad gäller förhållningssätt till politiska partier. Yngre ser politiska partier som möjliga kanaler för inflytande, samtidigt som politisk aktivitet inte är något man lämnar över till någon annan utan istället något man tvärtom absolut vill göra själv (exempelvis bilda ett eget parti eller arbeta på heltid med politik).⁵⁵ Det ligger väl i linje med våra intervjuer där många av intervjupersonerna säger att ska man engagera sig politiskt så ska man göra det fullt ut, annars får det vara.

I en studie genomförd av Dalarnas forskningsråd intervjuades företrädare för ett antal föreningar där en stor andel yngre medlemmar valt att avsluta sina engagemang inom föreningen. Skälen till dessa avhopp uppvisar stora likheter med dem vi ser i vår studie. Också inom föreningslivet är den vanligaste anledningen till avhopp bland unga i åldrarna 18–35 år att de flyttat från kommunen. Också tidsbrist och

---

⁵⁴ Sörbom 2002.

⁵⁵ Sörbom 2002 s 156 f.

personliga orsaker var framträdande. Vidare uppger flertalet av de föreningar som intervjuats att rekrytering är ett problem, och då inte minst rekrytering av unga vuxna.⁵⁶ Mot bakgrund av detta kan man fråga sig vad som händer om även föreningsengagemang minskar, blir då rekryteringsbasen till partierna mindre? Som en motåtgärd efterfrågade intervjupersonerna nya arbetsformer samt ett ökat samarbete inom föreningslivet.

Tankar om framtida engagemang

Hur de intervjuade ser på sin tid som förtroendevalda påverkar också hur de ser på ett eventuellt framtida engagemang. Trots att många är kritiska till hur politiken fungerar är det få som säger sig vara avskräckta. Drygt hälften av informanterna tror att de senare kommer att komma tillbaka till politiken, så gott som alla övriga kan tänka sig att göra det. Som en avgörande faktor för en comeback säger många att de då vill veta att de kommer att bo kvar i samma kommun en längre tid. Mer tid och en annan familjesituation ses också som centralt för att man ska återuppta sitt engagemang. Flera menar också att de skulle kunna komma tillbaka till politiken om de blev tillräckligt upprörda över något. Flera säger att om de någon gång skulle komma tillbaka till politiken skulle förutsättningarna vara bättre eftersom de nu vet vad det handlar om.

Anmärkningsvärt är att även de som lämnat politiken av skäl som kan betecknas som politiska ändå i hög utsträckning kan tänka sig att komma tillbaka till politiken.

---

⁵⁶ Tydén 2009.

7. Avslutande diskussion

Syftet med studien har varit att utveckla kunskap kring varför unga politiker i Dalarna lämnar sina uppdrag och vad som skulle kunna få fler unga att ge sig in i och stanna kvar i partipolitiken. Vi har undersökt och beskrivit hur beslutet att avsäga sig ett politiskt uppdrag kan förstås i relation till hur den unga politikern uppfattar det politiska systemets utformning och sina egna möjligheter att påverka. Då statistiken pekar på att unga kvinnor i högre grad än män tenderar att hoppa av i förtid har detta varit av särskilt intresse i undersökningen. Vi ger i det följande en sammanfattning av studiens resultat. Därefter diskuterar vi möjliga vägar för att förnygra kommunpolitiken.

Studiens resultat

Skälen till avhopp kan delas in i två huvudgrupper: avhopp av personliga skäl och avhopp av politiska skäl. Av 58 avhoppade unga politiker i Dalarna är 30 stycken kvinnor, skillnaderna mellan könen är således liten. De främsta skälen till att unga slutar som politiker är flytt för studier eller arbete. Drygt hälften säger att det var den största anledningen till att de lämnade politiken. Detta hänger samman med att unga utgör en rörlig grupp. Att flytta har för många kommit att bli en självklar del av ungdomstiden. En fjärdedel, och då något fler kvinnor än män, har svarat att de hoppade av på grund av tidsbrist eller familjeskäl. Omkring tretton procent hänvisar till brister i politiken som främsta anledning till avhoppet.

Tydligt är att de olika skälen ofta går ihop. Vi kan framförallt se att många av dem som avgått av det personliga skälet flytt samtidigt är kritiska till formerna för den kommunala politiken, och att det därmed finns underliggande politiska skäl att beakta. Några uttalar tydligt att flytten underlättade ett avhopp som de redan tidigare övervägt. Andra säger sig vara tveksamma till om de hade orkat sitta mandatperioden ut även om de stannat kvar på orten.

Många anger tidsbrist som skäl till avhoppet och hänvisar främst till ändrade familjeförhållanden som kräver mer tid. Det gäller särskilt de "äldre" bland intervju-personerna, vilka befinner sig i en livsfas då arbete och familj kräver mycket engagemang. Att uppdraget kräver mycket tid och energi är också ett vanligt svar på varför informanterna tror att unga i allmänhet lämnar sina uppdrag i förtid. Även om tidsbrist kan framstå som ett privat skäl och en prioriteringsfråga är det högst relevant att fundera på om det är så att politiken idag har blivit alltför tidskrävande och därför är i behov av förnyelse och effektivisering. Avhoppet är jämnt fördelat mellan könen, men något fler av de äldre intervjuade kvinnorna anger tidsbrist och

ändrade familjeförhållanden som skäl. Det kan vara ett uttryck för att en traditionell genusordning fortfarande dominerar.

Ganska många av intervjupersonerna har haft flera parallella uppdrag, ofta som ersättare i fullmäktige och som ersättare i någon nämnd. Någon säger att det lätt fylls på med fler och fler uppdrag och att det då till slut kan bli för mycket. Även om det är positivt att partierna ger de unga uppdrag finns alltså risker med detta: Att den oerfarne och samtidigt ofta väldigt ambitiösa unga politikern tar på sig allt fler uppdrag till dess att uppgiften blir alltför tung. En något motstridig bild framträder här. Samtidigt som många säger att det är lätt att dras in i ett för omfattande engagemang är det också många som säger att om de ska engagera sig så ska de göra det fullt ut. Man kan också ställa sig frågan om det är de mest engagerade som hoppar av.

Majoriteten av informanterna upplever att det är svårt att kunna påverka politiken. Det handlar om att de ser den politiska processen som komplex men också om att möjligheterna att påverka begränsas av att många beslut fattas i andra forum. Många av de avhoppade politikerna är alltså kritiska till det politiska systemet, även de som hänvisar till privata skäl för avhoppet såsom flytt. Den bild som vuxit fram är att även om de unga politikerna upplever sig ha varit välkomna och, i alla fall till en början, uppskattade så är det svårt att komma som ung och oerfaren. Även om inte alla upplevt åldersdiskriminering så tycks erfarenhet premieras, vilket ofta är nära länkat till ålder. Omvänt pekar några på en positiv särbehandling kopplad till ålder. Det uppfattas rentav som lättare att komma fram som ung, och då i synnerhet som ung kvinna. Här verkar det som att även om partierna gärna strävar efter en kvantitativ jämställdhet så är det sämre ställt med den kvalitativa jämställdheten. Många säger sig ha upplevt hur partierna gärna vill ha med unga då det ”ser bra ut på papperet” men när det väl kommer till kritan ogärna släpper ifrån sig makten. Enligt flera av intervjupersonerna föredrar partierna att ha de unga i en rådgivande funktion utan egentlig makt.

Anmärkningsvärt är att många av de intervjuade anser en del av de äldre förtroendevalda vara dåligt pålästa och oengagerade. Det är ett problem att de unga uppfattar att en del av de äldre inte tar sitt uppdrag på allvar. Man kan samtidigt, i linje med resonemanget i stycket ovan, fundera på om unga politiker stundtals är för ambitiösa. Kanske det är en strategi hos de äldre att inte göra för mycket, att det är anledningen till att de kan kombinera det politiska engagemanget med det övriga livet?

Många av informanterna uttrycker också en besvikelse över att politiken i stor utsträckning handlar mera om sakfrågor än om ideologi. Som tidigare framkommit finns det forskning som delvis ser det senare som ett resultat av begränsningar i det kommunala självstyret. Frånvaron av en ideologisk dimension i kommunpolitiken skulle utifrån detta synsätt bidra till att distansera unga från den lokala politiken, en tanke som stöds av att det faktum att trenderna med en minskad andel unga inte gäller i riksdagen.

Ett av de problem som både i våra intervjuer och i tidigare forskning förefaller vara centralt är relationerna mellan fritidspolitiker, arvoderade politiker och tjänstemän. Informanterna talar exempelvis om bristande interndemokrati i partierna och toppstyre där beslut fattas utanför den formella politiska arenan. Många av de intervjuade beskriver också en frustration över att uppdraget ofta bara går ut på att godkänna tjänstemännens förslag. Vissa uttrycker ett underläge gentemot tjänstemännen, att tjänstemännen ”ändå är väl insatta akademiker” som kan vara svåra att ifrågasätta. Andra berättar om hur de fått en känsla av att vara till besvär då de har bitt tjänstemän om hjälp, exempelvis med att få tillgång till handlingar. Många av de intervjuade tycker att såväl den politiska processen som beslutsunderlagen är svåra att sätta sig in i. En synpunkt som har kommit fram är att tjänstemännen kan spela en viktig roll vad gäller detta. Det kan handla om att formulera lättfattliga beslutsunderlag, men också om att stödja de förtroendevalda i deras arbete, exempelvis vid författandet av motioner.

I fokusgruppen påtalades behovet av att stärka fullmäktiges roll i den kommunala organisationen. Det skulle exempelvis kunna göras genom att de förtroendevalda fick komma in tidigare i processen och på så sätt ha större möjlighet att ta del av tjänstemännens arbete. Som det är nu upplever många att det när beslut ska tas egentligen är för sent att komma med åsikter. Några av de intervjuade säger sig ha upplevt att viljan att göra de unga delaktiga finns men att de äldre politikerna inte riktigt tycks veta hur det ska gå till. Det kan helt enkelt vara så de äldre politikerna inte vet hur de ska bemöta de yngre och att det således finns behov av någon form av utbildning för detta inom partierna. För att öka förståelsen och underlätta kommunikationen mellan äldre och yngre är det också viktigt att skapa möten mellan grupperna även utanför sammanträdesrummet.

Hur får vi fler unga politiker?

Utifrån hur de unga politikerna ser på sin väg in i politiken framträder några faktorer som särskilt viktiga då det gäller nyrekrytering av unga förtroendevalda. Centralt är att unga behöver ha tillgång till någon form av nätverk genom vilket de kan socialiseras in i politiken. Det kan handla om såväl formella (föreningsliv, kyrka, fack) som informella nätverk (i första hand familj/släkt).

Trots att relativt få av de intervjuade lyfter fram ungdomsförbundens roll för sitt val att engagera sig politiskt tror vi, inte minst efter diskussioner i fokusgruppen, att de kan spela en viktig roll. Exempelvis kan ett första tillfälle att möta politiken vara ungdomsförbundens besök på skolan. Ungdomsförbundens lokalföreningar finns på många håll representerade i partistyrelser på kommunal nivå. För vissa av informanterna har det varit en väg in i politiken.

Deltagarna i fokusgruppen ansåg att ungdomsförbunden spelar en viktig roll i lärandet, för att skola in ungdomar i hur politiken fungerar. Erfarenhet från ung-

domsförbunden kan därför göra det enklare att vara förtroendevald. Kopplingen mellan engagemang i ungdomsförbund och kommunpolitik är dock inte självklar, inte minst då ungdomsförbunden sällan fokuserar på lokala frågor utan mer diskuterar större ideologiska och globala frågor. Kanske är steget till riksdagspolitik mindre än det till partierna i kommunen? Vad kan ungdomsförbunden göra för att öka intresset även för den lokala politiken?

Ungdomsstyrelsen presenterade nyligen en rapport om främjandet av lokalt ungdomsinflytande. Man lyfter där fram traditionella vägar för medborgarinflytande som minst lika viktiga för unga som för äldre. Ungas politiska agerande skiljer sig väldigt lite från äldres, och beroende på syfte är nyskapande ”inflytandeforum” inte alltid att föredra. Inflytandeforum kan vara bra när det handlar om att stärka unga som samhällsmedborgare. När det däremot handlar om att stärka ungas reella inflytande är oftast de traditionella arenorna, exempelvis partierna, de bästa. En stor anledning är att det då på dessa traditionella arenor skapas möten mellan de olika åldersgrupperna.⁵⁷

Partierna är de främsta kanalerna för (traditionellt) politiskt engagemang. De konkurrerar med mängder av andra aktiviteter om människors tid. Det är därför viktigt att partierna frågar sig själva vad de kan göra för att bli mer attraktiva. Det handlar dels om hur människor kan inkluderas på existerande politiska arenor, dels om vad man kan göra för att hitta nya former för partipolitiskt engagemang, exempelvis på Internet.

Ett av de stora problemen för många av Dalarnas, och hela landets, småkommuner är att rekryteringsbasen till de politiska uppdragen är liten. Det handlar givetvis om en liten befolkning men också ett svagt intresse för (parti-)politik. Här menar flera av dem vi har talat med att skolan har en viktig roll att fylla för att öka ungas intresse för samhällsfrågor, politik och debatt. Än viktigare blir det mot bakgrund av, som ovan redovisats, att de som idag engagerar sig politiskt ofta redan har tillgång till nätverk genom vilka de får kontakt med politiken, medan andra redan tidigt distanseras från politiken.

Trots larm och rapporter om sjunkande politiskt engagemang är det viktigt att komma ihåg att det är faktiskt är tjugo procent av Sveriges unga, en större andel än i övriga åldersgrupper, som kan tänka sig att ha ett politiskt förtroendeuppdrag. Och de allra flesta intervjuade i denna studie kan ju faktiskt tänka sig att komma tillbaka. Vad kan partier, kommuner och landsting göra för att detta inte blir tomma ord?

För att något belysa partiernas syn på ovanstående frågor har vi gjort en rundringning bland partirepresentanter på länsnivå. Syftet har främst varit att få en bild av hur partierna arbetar med nyrekrytering. När det gäller att arbeta för en ökad social representativitet har några partier uttalade strategier. Exempelvis har Miljöpartiet strategin ”varannan damernas”. Kristdemokraterna har från central nivå satt som

---

⁵⁷ Ungdomsstyrelsen 2009:04.

mål att minst 40 procent ska vara av underrepresenterat kön, ca 20 procent ungdomar och ca 6 procent personer med utländsk bakgrund. Även om flera av partierna, i alla fall på länsnivå, saknar uttalade strategier för att öka representativiteten så är de ändå medvetna om frågan och säger att de arbetar med den. Centerpartiet svarar exempelvis att de utbildar valberedningar för att kunna arbeta mot en ökad representativitet. Moderaterna har, för att få in fler nya förtroendevalda, som mål att var femte förtroendevald ska vara ny. Partierna talar alla om partimedlemmarna som den viktigaste rekryteringsbasen. Samtidigt säger några också att de ofta rekryterar från sina personliga nätverk och från andra typer av föreningar. Inget av partierna vi har talat med har idag en uttalad strategi för hur man ska ta hand om de nya förtroendevalda.

En fråga framstår som viktig att diskutera mot bakgrund av att unga är en rörlig grupp: Hur viktigt är det att unga förtroendevalda stannar kvar på sina poster? Kan-ske varken kan eller ska man, som partier på vissa håll förefaller göra, kräva av unga nyvalda att de ska stanna på sin post i fyra år? Istället kanske det centrala är att unga som lämnar politiken ersätts av andra unga, så att det alltid finns en viss andel unga i politiken? Man kan se fördelar med detta då många av de intervjuade ställer sig positiva till tanken om framtida engagemang. Det kanske är att föredra att många gör lite och under en relativt kort tid istället för att, som nu, dras in i ett så omfattande engagemang att det till slut blir övermäktigt för många. Mot bakgrund av intervju-materialet framstår några faktorer som avgörande vad gäller en eventuell återkomst till politiken, nämligen 1) tiden man har att lägga på politiken, 2) möjligheten till långsiktigt engagemang, det vill säga att man planerar bo kvar på samma ort under en längre tid och 3) en stark vilja att påverka.

Förslag till åtgärder

I vårt uppdrag har ingått att till denna studie lägga ett antal förslag på åtgärder för att öka ungas representation i partipolitiken. Som forskare saknar vi tillräcklig erfarenhet av den politiska praktiken för att komma med lösningar. Utifrån undersökningens resultat, och då inte minst den diskussion som fördes i fokusgruppen, kan vi ändå peka ut några riktningar. Det handlar dels om att underlätta för de unga som redan är inne i systemet, dels om att locka nya unga att bli politiker. För att ungas representativitet i partipolitiken ska öka måste partier, kommuner, skolor och andra aktörer arbeta aktivt med frågan.

Vägar in i politiken

- **Fler kontaktytor och verkliga möten mellan ungdomar och förtroendevalda.** Regionalt och i många av länets kommuner pågår redan ett framgångsrikt arbete med att utveckla ungdomars möjligheter till inflytande, exempelvis genom ungdomsråd, ungdomsting och Miljötinget (Dalarna-Gävleborg). Dessa verksam-

heter syftar till att skapa intresse för demokratins villkor, kontaktskapande mellan ungdomar och politiker samt en ökad möjlighet för unga att påverka politiska beslut. De har visat sig verkningsfulla men har också begränsningar eftersom de i hög grad tenderar att locka redan aktiva ungdomar. Parallellt med detta behöver det därför utvecklas andra arbetsformer och metoder för ungdomsinflytande, allt för att det ska vara möjligt att nå ännu fler kategorier av ungdomar.

- **Ökat utbud av utbildning.** Politikerkurser anordnas redan idag av en del partier. Denna verksamhet bör kunna utvecklas ytterligare utifrån de behov som kan identifieras. Kurser skulle också eventuellt arrangeras av kommuner eller andra fristående aktörer, som exempelvis ett opolitiskt studieförbund. Det kan handla om kurser i ideologisk orientering, vilka främst skulle kunna riktas mot unga som vill engagera sig utan att riktigt veta inom vilket parti. Det kan också handla om kurser där man får lära sig hantverket, hur man jobbar politiskt. Vi kan se en tendens till att de kurser som finns i dag i hög grad är beroende av partiets resurser, samt att kurserna i dagsläget främst lockar redan partiaktiva.
- **Ge unga politiker en mentor.** I regionen har pågått ett nyskapande projekt där erfarna politiker regelbundet möter en ung mentor. En mera traditionell form av mentorskap, där oerfarna yngre politiker får stöd av mera erfarna förtroendevalda, har också mycket att ge. Flera av de intervjuade har sagt att de gärna hade haft en mentor. Även om man som ny blir väl mottagen kan det vara bra och tryggt att ha en person vars uppgift är att hjälpa och stödja. Vissa frågor och funderingar kanske man helst inte tar upp i större grupper och det är då skönt att veta till vem man ska vända sig. Också här gäller naturligtvis det omvända – att mentorskapet också ger den mer erfarna mentorn/politikern möjligheter att utvecklas. Mentorn behöver inte nödvändigtvis komma från det egna partiet.
- **Underlätta för unga att inom ett partis ramar enbart engagera sig i en eller några frågor.** Utvecklingen går mot ett allt större intresse för sakfrågor. Ska fler unga lockas in i och stanna kvar i politiken måste det kanske få vara ok att bara engagera sig i vissa frågor.
- **Arbeta mer med tidsbegränsade projekt.** Projektarbete inom partier kan ge möjligheter för unga att, tillsammans med mer erfarna politiker, engagera sig i en viss fråga. Sådant arbete i projektform kan avlasta de mer engagerade, samtidigt som det ger nya förtroendevalda en ökad förståelse för partipolitiskt arbete. Samma tanke kan också överföras till kommunal verksamhet.

Det politiska livet

- **Möteseffektivisering.** Förslaget att effektivisera möten är inte nytt, men likafullt är det ett problem med utdragna möten. Ett möte ska inte, som några av de

intervjuade vittnar om, behöva pågå fram till midnatt. En viktig förbättring kunde vara att hålla på en bestämd sluttid.

- **Öka tillgängligheten till handlingar kopplade till möteshandlingarna.** Att som nybliven politiker sätta sig in i en fråga kräver ofta en hel del arbete och förkunskaper. Att öka tillgängligheten till handlingar är därför en viktig fråga. Det skulle kunna ske via en server eller liknande där de förtroendevalda enkelt kan hämta den information de önskar/behöver.
- **Tydliggöra i tjänstemännens uppdragsbeskrivning att de har till uppgift att stödja politikerna i deras kunskapsinhämtande.** Man skulle exempelvis kunna dra paralleller till, och lära av arbetssättet hos, riksdagens utredningstjänst.
- **Underlätta för studerande och de som försörjer sig på s.k. ströjobb att ta ledigt för möten.** Det är tydligt i intervjuerna att många unga politiker upplever det svårt att ta ledigt från jobbet för att närvara vid möten. Kanske kan partierna hjälpa den unga politikern att förklara situationen för arbetsgivaren?
- **Arbeta för att höja ersättningen för studerande och personer med tillfälliga arbeten.** Eftersom ersättningen för att upprätthålla ett politiskt förtroendeuppdrag baseras på förlorad arbetsinkomst blir ersättningen låg för studerande och personer med svag förankring på arbetsmarknaden. Detta är ett problem som återkommer i intervjuerna. En möjlig väg vore att införa en miniminivå för ersättningen.

Utöver detta vill vi understryka att det idag finns oändliga möjligheter att genom bloggar, twitter, facebook och annat nå ut till unga. Dessa forum kan inte minst användas till att lyfta fram förebilder som kan inspirera unga till engagemang och även göra det inne att vara politiker.

Referenser

- Bäck, Hanna & Öhrvall, Richard, 2003, *Det nya seklets förtroendevalda. Om politikerantal och representativitet i kommuner och landsting 2003*, Stockholm: Svenska kommunförbundet.
- Bäck, Henry, 1993, *Hur många och hurudana? Om organisationsförändringar, politikerantal och representativitet i kommunerna*. Stockholm: Institutet för kommunal ekonomi.
- Bäck, Henry, 2000, *Kommunpolitiker i den stora nyordningens tid*, Malmö: Liber.
- Conell, R W, 2003. *Om genus*. Göteborg: Daidalos.
- EGRIS (European Group for Integrated Social Research), 2001, "Misleading Trajectories: Transition Dilemmas of Young Adults in Europe". *Journal of Youth Studies*, Vol 4, No 1, s 101–118.
- Erlingsson, Gissur Ó, 2008, *Partier i kommunpolitiken – en kunskapsöversikt om partier, makt och legitimitet*, Sveriges kommuner och landsting, Stockholm.
- Furlong, Andy, Fred Cartmel, Andy Biggart, Helen Sweeting & Patrick West, 2003, *Youth Transitions: Patterns of Vulnerability and Processes of Social Inclusion. Schottish Executive social research*. Edinburgh: The Stationery Office Ltd.
- Giddens, Anthony, 1990/1996, *Modernitetens följder*. Lund: Studentlitteratur.
- Giddens Anthony, 1991/1997, *Modernitet och självidentitet: Självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos.
- Giddens Anthony, 2002/2003, *En skenande värld: Hur globaliseringen är på väg att förändra våra liv*. Stockholm: SNS förlag.
- Gilljam, Mikael & Jörgen Hermansson, 2003, "Demokratins ideal möter verkligheten". *Demokratins mekanismer* (red Mikael Gilljam & Jörgen Henriksson). Malmö: Liber.
- Hernes, Helga Maria, 1987, *Welfare State and Woman Power: essays in State Feminism*. Oslo: Norwegian University Press..
- Johansson, Ella, 1999, "Det lilla som många sagt". *Metod och minne: Etnologiska tolkningar och konstruktioner* (red Magnus Bergquist & Birgitta Svensson. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, Steinar, 1997, *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kåks, Helena, 2007, *Mellan erfarenhet och förväntan: Betydelse av att bli vuxen i ungdomars livsberättelser*. Linköping Studies in Arts and Science No 408. Linköping: Linköpings universitet.
- Möller, Tommy, 2000, *Politikens meningslöshet – om misstro, cynism och utanförskap*. Malmö: Liber.
- Möller, Peter, Stålgren Lind, Mia, Lind, Marcus och Kåks, Helena, 2008, *Unga vuxna i Dalarna 2008 – en regional kartläggning av ungas livsvillkor*, Dalarnas forskningsråd, Falun.

- Mørch, Sven & Helle Andersen, 2006, "Individualization and the Changing Youth Life". *A New Youth? Young People, Generations and Family Life* (red Carmen Leccardi & Elisabetta Ruspini). Hampshire/Burlington: Ashgate, s 63–84.
- Nilsson, Micael, 2008, *Genusregim i förändring: Jämställdhet och makt i kommunal politik mellan åren 1970 och 2006*. Linköping Studies in Arts and Science No 456. Linköping: Linköpings universitet.
- Ranehill, Eva, *Social snedrekrytering till högre studier - En litteraturöversikt*. Institutet för Framtidsstudier, 2002:10. Stockholm: Institutet för framtidsstudier.
- Rudelfelt, Karin, 2007, *Unga medborgares bloggande som demokratiskt deltagande*. Media and Communications Studies, Lund University. Research Report 2007:2. Lund: Lunds universitet.
- Svensson, Lotta, 2006, *Vinna och försvinna? Drivkrafter bakom ungdomars utflyttning från mindre orter*. Linköping Studies in Arts and Science No 359. Linköping Studies in Education and Psychology No 109. Linköping: Linköpings universitet.
- Sveriges kommuner och landsting, 2005, *Makten och möjligheten i kommunpolitiken*, Demokratiredovisning, Stockholm.
- Tydén, Olof, 2009, *Stannar yngre förtroendevalda i Dalarnas föreningsliv kvar? En enkätundersökning*. Falun: Dalarnas forskningsråd.
- SCB, 2008, *Förtroendevalda i kommuner och landsting 2007: En rapport om politikerantal och representativitet*. Stockholm.
- SOU 2001:48, *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting*, Stockholm.
- Sörbom, Adrienne, 2002, *Vart tar politiken vägen? Om individualisering, reflexivitet och görbarhet i den politiska engagemanget*, Stockholm: Stockholms universitet.
- Ungdomsstyrelsen, 2003, *Unga medborgare: Ungdomsstyrelsens slutrapport från projektet Ung i demokratin*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2003:2. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen 2005, *Fokus05: En analys av ungas etablering och egen försörjning*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2005:10. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen, 2007, *Ung idag – 2007 En beskrivning av ungdomars villkor*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:6. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen, 2008, *Ung idag 2008: En beskrivning av ungdomars villkor*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:5. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen, 2009, *Lika olika som lika: Om former för lokalt ungdomsinflytande*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:4. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Valmyndigheten, 2008, *Årsredovisning för valmyndigheten*. [tillgänglig på www.valmyndigheten.se]
- Wallin, Gunnar, Henry Bäck & Merrick Tabor, 1981, *Kommunalpolitikerna: Rekrytering – Arbetsförhållanden – Funktioner*. Ds Kn 1991: 17–18.
- Webb, Christina & Jennifer Kavern, 2001, *Focus Groups as a Research Method: A Critique of some Aspects of their Use in Nursing research*. Journal of advanced nursing 28 (2): 345–352).

Wallace, Claire & Sijka Kovatcheva, 1998, Youth in Society: The Construction and Deconstruction of Youth in East and West Europe. Hampshire: Palgrave.

Årsredovisning för Valmyndigheten anseende budgetåret 2008

Bilagor

Bilaga 1. Ledamöter som avgått från landstingsfullmäktige under mandatperioden 2002–2006.

Med **valda** avses det antal personer som utsetts vid valet eller som senare efterträtt en ledamot som avgått. Det innebär att summan för valda i de flesta fall överstiger andalet mandat för det aktuella landstinget.

Alla landsting i riket

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	6	3	50,0%	3	1	33,3%	3	2	66,7%
22–36	199	49	24,6%	94	18	19,1%	105	31	29,5%
37–50	528	57	10,8%	247	27	10,9%	281	30	10,7%
51–64	972	82	8,4%	546	47	8,6%	426	35	8,2%
65–	154	12	7,8%	88	9	10,2%	66	3	4,5%
Summa	1859	203	10,9%	978	102	10,4%	881	101	11,5%

Landstinget Dalarna

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	0	0	-	0	0	-	0	0	-
22–36	10	5	50,0%	3	2	66,7%	7	3	42,9%
37–50	25	5	20,0%	10	3	30,0%	15	2	13,3%
51–64	53	4	7,5%	35	3	8,6%	18	1	5,6%
65–	10	1	10,0%	6	1	16,7%	4	0	0,0%
Summa	98	15	15,3%	54	9	16,7%	44	6	13,6%

Källa: Valmyndigheten

Bilaga 2. Ledamöter som avgått från kommunfullmäktige under mandatperioden 2002–2006.

Med **valda** avses det antal personer som utsetts vid valet eller som senare efterträtt en ledamot som avgått.

Det innebär att summan för valda i de flesta fall överstiger andalet mandat för den aktuella kommunen.

Samtliga kommunfullmäktige i riket totalt

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	191	102	53,4%	85	44	51,8%	106	58	54,7%
22–36	2 051	566	27,6%	1081	275	25,4%	970	291	30,0%
37–50	5 039	822	16,3%	2673	378	14,1%	2366	444	18,8%
51–64	7 077	807	11,4%	4325	449	10,4%	2752	358	13,0%
65–	1 383	181	13,1%	974	138	14,2%	409	43	10,5%
Summa	15 741	2 478	15,7%	9138	1 284	14,1%	6603	1 194	18,1%

Samtliga kommunfullmäktige i Dalarnas län totalt

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	7	3	42,9%	5	2	40,0%	2	1	50,0%
22–36	79	26	32,9%	37	10	27,0%	42	16	38,1%
37–50	227	37	16,3%	118	18	15,3%	109	19	17,4%
51–64	352	41	11,6%	219	22	10,0%	133	19	14,3%
65–	89	20	22,5%	60	16	26,7%	29	4	13,8%
Summa	754	127	16,8%	439	68	15,5%	315	59	18,7%

Bilaga 2. Ledamöter som avgått från kommunfullmäktige under mandatperioden 2002–2006.

Avesta

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	0	0	-	0	0	-	0	0	-
22–36	3	0	0,0%	2	0	0,0%	1	0	0,0%
37–50	12	2	16,7%	6	1	16,7%	6	1	16,7%
51–64	25	0	0,0%	13	0	0,0%	12	0	0,0%
65–	5	2	40,0%	3	1	33,3%	2	1	50,0%
Summa	45	4	8,9%	24	2	8,3%	21	2	9,5%

Borlänge

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	0	0	-	0	0	-	0	0	-
22–36	7	4	57,1%	2	2	100,0%	5	2	40,0%
37–50	23	5	21,7%	12	3	25,0%	11	2	18,2%
51–64	31	4	12,9%	18	3	16,7%	13	1	7,7%
65–	14	1	7,1%	10	1	10,0%	4	0	0,0%
Summa	75	14	18,7%	42	9	21,4%	33	5	15,2%

Falun

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	1	0	0,0%	1	0	0,0%	0	0	-
22–36	8	5	62,5%	4	2	50,0%	4	3	75,0%
37–50	19	1	5,3%	9	1	11,1%	10	0	0,0%
51–64	38	6	15,8%	23	3	13,0%	15	3	20,0%
65–	14	7	50,0%	11	6	54,5%	3	1	33,3%
Summa	80	19	23,8%	48	12	25,0%	32	7	21,9%

Gagnef

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	0	0	-	0	0	-	0	0	-
22–36	1	0	0,0%	1	0	0,0%	0	0	-
37–50	16	1	6,3%	11	1	9,1%	5	0	0,0%
51–64	20	1	5,0%	11	0	0,0%	9	1	11,1%
65–	1	1	100,0%	1	1	100,0%	0	0	-
Summa	38	3	7,9%	24	2	8,3%	14	1	7,1%

Bilaga 2. Ledamöter som avgått från kommunfullmäktige under mandatperioden 2002–2006.

Hedemora

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	2	0	0,0%	1	0	0,0%	1	0	0,0%
22–36	3	1	33,3%	0	0	-	3	1	33,3%
37–50	14	3	21,4%	5	1	20,0%	9	2	22,2%
51–64	29	5	17,2%	19	5	26,3%	10	0	0,0%
65–	3	1	33,3%	3	1	33,3%	0	0	-
Summa	51	10	19,6%	28	7	25,0%	23	3	13,0%

Leksand

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	0	0	-	0	0	-	0	0	-
22–36	7	0	0,0%	4	0	0,0%	3	0	0,0%
37–50	14	2	14,3%	6	1	16,7%	8	1	12,5%
51–64	30	2	6,7%	20	2	10,0%	10	0	0,0%
65–	3	1	33,3%	2	0	0,0%	1	1	100,0%
Summa	54	5	9,3%	32	3	9,4%	22	2	9,1%

Ludvika

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	0	0	-	0	0	-	0	0	-
22–36	9	4	44,4%	4	0	0,0%	5	4	80,0%
37–50	14	3	21,4%	6	1	16,7%	8	2	25,0%
51–64	26	4	15,4%	18	2	11,1%	8	2	25,0%
65–	7	0	0,0%	3	0	0,0%	4	0	0,0%
Summa	56	11	19,6%	31	3	9,7%	25	8	32,0%

Malung

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	0	0	-	0	0	-	0	0	-
22–36	12	2	16,7%	7	1	14,3%	5	1	20,0%
37–50	14	1	7,1%	4	1	25,0%	10	0	0,0%
51–64	16	2	12,5%	12	1	8,3%	4	1	25,0%
65–	4	0	0,0%	3	0	0,0%	1	0	0,0%
Summa	46	5	10,9%	26	3	11,5%	20	2	10,0%

Bilaga 2. Ledamöter som avgått från kommunfullmäktige under mandatperioden 2002–2006.

Mora

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	1	1	100,0%	1	1	100,0%	0	0	-
22–36	2	0	0,0%	2	0	0,0%	0	0	-
37–50	16	1	6,3%	7	0	0,0%	9	1	11,1%
51–64	21	1	4,8%	14	0	0,0%	7	1	14,3%
65–	4	0	0,0%	3	0	0,0%	1	0	0,0%
Summa	44	3	6,8%	27	1	3,7%	17	2	11,8%

Orsa

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	0	0	-	0	0	-	0	0	-
22–36	9	0	0,0%	3	0	0,0%	6	0	0,0%
37–50	7	3	42,9%	5	1	20,0%	2	2	100,0%
51–64	16	2	12,5%	8	0	0,0%	8	2	25,0%
65–	7	3	42,9%	7	3	42,9%	0	0	-
Summa	39	8	20,5%	23	4	17,4%	16	4	25,0%

Rättvik

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	2	2	100,0%	1	1	100,0%	1	1	100,0%
22–36	4	3	75,0%	2	1	50,0%	2	2	100,0%
37–50	16	3	18,8%	7	1	14,3%	9	2	22,2%
51–64	18	3	16,7%	13	2	15,4%	5	1	20,0%
65–	10	0	0,0%	5	0	0,0%	5	0	0,0%
Summa	50	11	22,0%	28	5	17,9%	22	6	27,3%

Smedjebacken

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	0	0	-	0	0	-	0	0	-
22–36	3	0	0,0%	1	0	0,0%	2	0	0,0%
37–50	17	2	11,8%	13	2	15,4%	4	0	0,0%
51–64	22	5	22,7%	13	2	15,4%	9	3	33,3%
65–	1	1	100,0%	1	1	100,0%	0	0	-
Summa	43	8	18,6%	28	5	17,9%	15	3	20,0%

Bilaga 2. Ledamöter som avgått från kommunfullmäktige under mandatperioden 2002–2006.

Säter

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	0	0	-	0	0	-	0	0	-
22–36	3	3	100,0%	2	2	100,0%	1	1	100,0%
37–50	18	6	33,3%	10	2	20,0%	8	4	50,0%
51–64	23	3	13,0%	14	0	0,0%	9	3	33,3%
65–	4	1	25,0%	1	1	100,0%	3	0	0,0%
Summa	48	13	27,1%	27	5	18,5%	21	8	38,1%

Vansbro

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	1	0	0,0%	1	0	0,0%	0	0	-
22–36	5	3	60,0%	2	1	50,0%	3	2	66,7%
37–50	15	4	26,7%	8	2	25,0%	7	2	28,6%
51–64	22	2	9,1%	13	2	15,4%	9	0	0,0%
65–	5	2	40,0%	4	1	25,0%	1	1	100,0%
Summa	48	11	22,9%	28	6	21,4%	20	5	25,0%

Älvdalen

Ålder	Totalt			Män			Kvinnor		
	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel	Valda	Avgått	Andel
18–21	0	0	-	0	0	-	0	0	-
22–36	3	1	33,3%	1	1	100,0%	2	0	0,0%
37–50	12	0	0,0%	9	0	0,0%	3	0	0,0%
51–64	15	1	6,7%	10	0	0,0%	5	1	20,0%
65–	7	0	0,0%	3	0	0,0%	4	0	0,0%
Summa	37	2	5,4%	23	1	4,3%	14	1	7,1%

Källa: Valmyndigheten

Bilaga 3. Uppgifter om antal invånare per förtroendevald, uppdragskoncentration, andel kvinnor och män bland förtroendevalda per landsting år 2007.

	Inv. per politiker	Uppdrags konc.	Könsfördelning		Andel utrikes födda		
			Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Samtliga
Hela riket	1 767	1,55	48	52	9	7	8
Dalarna	1 130	1,56	42	58	8	4	6
Stockholm	4 881	1,28	49	51	16	17	16
Uppsala	1 882	1,50	46	54	10	11	11
Södermanland	2349	1,63	50	50	5	7	6
Östergötland	1 802	1,69	48	52	7	7	7
Jönköping	1 754	1,63	50	50	4	4	4
Kronoberg	1 472	1,63	46	54	7	5	6
Kalmar	1 224	1,61	50	50	7	3	5
Blekinge	1 139	1,78	53	7	3	6	5
Skåne	2 903	1,61	45	55	11	6	8
Halland	1 481	1,55	49	51	2	5	4
Västra Götaland	2 093	1,40	49	51	10	8	9
Värmland	1 528	2,07	48	53	7	1	4
Örebro	1 528	1,79	50	50	9	9	9
Västmanland	1 553	1,63	48	52	9	12	11
Gävleborg	1 482	1,49	44	56	6	6	6
Västernorrland	1 418	1,62	49	51	10	3	6
Jämtland	1 008	1,50	52	48	6	6	6
Norrbottnen	1 399	1,31	49	51	12	6	9

Källa: SCB 2008

Kommentarer:

Med förtroendevalda avses ledamöter och ersättare i fullmäktige, nämnder och fullmäktigeberedningar samt revisorer.

För hela riket anges genomsnittet av antalet invånare per förtroendevald i landstingen.

Övriga uppgifter för hela riket avser de förtroendevalda totalt sett.

Informationen baseras på de uppgifter som landstingen skickat in till SCB.

Bilaga 4. Uppgifter om antal invånare per förtroendevald, uppdragskoncentration, andel kvinnor och män bland förtroendevalda samt andel utrikesfödda kvinnor och män bland förtroendevalda per kommun år 2007.

	Inv. per politiker	Uppdrags konc.	Könsfördelning		Andel utrikes födda		
			Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Samtliga
Hela riket	179	1,62	42	58	9	8	8
Avesta	174	1,7	46	54	9	4	6
Borlänge	197	1,55	40	60	12	10	11
Falun	282	1,52	40	60	5	9	8
Gagnef	97	1,94	39	61	2	5	4
Hedemora	136	1,68	42	58	4	3	4
Leksand	142	1,68	47	53	4	5	5
Ludvika	158	1,89	40	60	13	8	10
Malung	87	1,79	39	61	2	5	4
Mora	190	1,96	38	62	5	9	8
Orsa	74	1,74	46	54	7	2	4
Rättvik	136	1,94	43	58	12	0	5
Smedjebacken	103	1,8	40	60	2	7	5
Säter	113	1,63	45	55	5	4	4
Vansbro	82	1,48	35	65	3	7	6
Älvdalen	74	2,03	40	60	3	8	6

Källa: SCB 2008

Kommentarer:

Med förtroendevalda avses ledamöter och ersättare i fullmäktige, nämnder och fullmäktigeberedningar samt revisorer.

För hela riket anges genomsnittet av antalet invånare per förtroendevald i kommunerna. Övriga uppgifter för hela riket avser de förtroendevalda totalt sett.

Informationen baseras på de uppgifter som kommunerna skickat in till SCB.

Bilaga 5. Intervjuguide

Telefonintervjuerna har genomförts som samtal med hjälp av ett antal öppna frågor.

Vad fick dig att

- 1. intressera dig för politik?**
- 2. gå med i ett parti?**
- 3. ställa upp i val?**

Någon speciell fråga som lockade?

Finns det t.ex. i familjen/slakten?

Annat föreningsengagemang?

Vilka uppdrag har du haft?

Var kommunpolitiken ditt fokus el siktade du på riksdag?

Hur ser din livssituation ut (familj, boende, sysselsättning, utbildning)?

Vad hade du för förväntningar när du gick in i politiken?

Hur var det?

Exempelvis: konkreta upplevelser / stämningen i partigruppen / utomståendes intresse / något som förvånade?

Hur upplever du möjligheten till påverkan? Ser du lika på det nu som innan du började i politiken?

Hur mottogs/bemöttes du? Tror du att åldern spelade roll?

Varför slutade du?

Skulle du kunna tänka dig att komma tillbaka? Vad skulle krävas för det?

Vad tror du är den främsta anledningen till att (unga) politiker hoppar av?

Tror du att män och kvinnors upplevelser skiljer sig åt?

Har du haft någon nytta av din tid som politiker?

Hur skulle man kunna få in fler unga?

Övrigt att tillägga?